

DİĞER KAPSAMLI GELİRLER VE KÂRIN KAYNAKLARININ İŞLETME PERFORMANS ANALİZİNE ETKİSİ*

Prof. Dr. Hasan KAVAL**

İnceleme Makalesi / *Review Article*

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi
Eylül 2021, 23(3), 397 – 436

ÖZ

Diğer kapsamlı gelir tablosunun dünyada kullanılmaya başlanmasından 24 yıl, ülkemizde kullanılmaya başlamasından itibaren de 11 yıl geçmiştir. Buna rağmen, finansal tablo paydaşları tarafından bu tablonun değerinin takdir edildiğine dair yeterli göstergelere rastlanılmamaktadır. Diğer taraftan, ülkemiz uygulamasına da kaynaklık eden İASB tarafından yeniden hazırlanan kâr zarar tablosunda da yenileme çalışmalarının görüş bildirme süresi bitmiş bulunmaktadır. “Kâr veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu” işletmenin performansını ölçmek ve geleceği hakkında tahminde bulunmak amacıyla, işletme ile paydaşları arasında en yoğun kullanılan iletişim aracıdır. Bu nedenle, diğer kapsamlı gelir tablosunun nitel ve nicel özellikleri ile bunun yeni hazırlanan dönem kâr zarar tablosunun kârın kaynaklarının belirlenmesi aşamasında nasıl kullanılacağına bir başlangıç olması dileğiyle bu literatür çalışması yapılmıştır. Diğer kapsamlı gelir tablosunun her bir kaleminin nasıl muhasebeleştirileceği ve raporlanacağı konusuna ilişkin yeterli çalışma olduğu için bu çalışma içinde bu konuya girilmeyecektir. Bu kapsamda bu tablonun adına ilişkin olarak yapılan tartışmaların özüne katıldığımızı belirtmekle birlikte, tekrar edilmeyerek yapılan çalışmalara atıf yapılmakla yetinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Diğer Kapsamlı Gelir, Kârın Kaynakları, Uygunluk İlkesi, Temiz Kâr, Kirli Kâr

JEL Sınıflaması: M40, M41, M48

THE EFFECT OF OTHER COMPREHENSIVE INCOME AND THE COMPONENTS OF EARNINGS ON FIRM PERFORMANCE ANALYSIS

ABSTRACT

Although the Statement of Profit Loss and Other Comprehensive Income has been used in the world for 24

*Makale Gönderim Tarihi (Date of Submission): 02.11.2020; Makale Kabul Tarihi (Date of Acceptance): 06.03.2021

**Emekli Öğretim Üyesi, kavalhasan53@gmail.com, orcid.org/0000-0002-9486-5296

Atıf (Citation): Kaval, H. (2021). Diğer Kapsamlı Gelirler ve Kârın Kaynaklarının İşletme Performans Analizine Etkisi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 23(3), 397–436. <https://doi.org/10.31460/mbdd.820062>.

years and in our country for 11 years, there is no indication that the value of this statement is adequately understood by stakeholders. On the other hand, the period for giving opinion about the national accounting standard, includes principles about this statement and refers to IASB standards, has been expired. In order to evaluate the firm performance and for forecasting the future performance, earnings, involving comprehensive income, is the significant instrument to communicate with their stakeholders. This study was carried out to determine how the comprehensive income statement, which includes qualitative and quantitative characteristics of earnings, can be used in determining the components of the earnings. Due to enough study about reporting principles of comprehensive income, this study does not include these subjects. Therefore, while we participate in the discussions on the name of this statement, this subject will not be discussed again in this study but will be presented as literature review.

Keywords: Other Comprehensive Income, Components of Earnings, Congruency Principle, Dirty Surplus, (Current Operating Performance Concept), Clean Surplus (Allinclusive Income Concept)

JEL Classification: M40, M41, M48

1. GİRİŞ

Özellikle petrol fiyatlarının OPEC tarafından belirlenmeye başlanması ve bunu takip eden dönemlerde ülkeler arasında para, sermaye, iş gücü hareketliliğinin serbestleşmesi ile işletmelerin daha da büyümesi ve uluslararası nitelik kazanması hızlanmaktadır. Sahiplik ile yönetim kademesi daha belirgin ayrılmakta, işletmeler kendilerini sadece sahiplerinden değil, ağırlıklı olarak para ve sermaye piyasalarından finanse eder duruma gelmektedirler. Ayrıca, finansal riskler bu dönemde daha belirginleşmekte, işletmeler bu risklere karşılık vermek veya korunmak için yeni risklere girmektedirler. Yeni finansal araçlar gelişmekte (türevler ve birleşik araçlar) ve bunların raporlaması ayrı bir muhasebe dalı olarak gelişmektedir. Bu gelişmeler işletmelerin kullandığı muhasebe ilkelerinde ve raporlamada da yeni gereksinimleri beraberinde getirmektedir.

Bu değişiklikler kapsamında ise;

- a) Aktiflerin tarihi maliyetleri ile piyasa değerinden küçük olanı ile değerlendirme ilkesinden sapılarak cari değer¹ veya bilanço günü değerleri ile değerlemenin benimsenmesi (özellikle maddi, maddi olmayan duran varlıklar, iştirakler, finansal yatırımlarda), riskler ve varlıklarda değer düşüklüğü konusunda daha ihtiyatlı raporlama,
- b) Pasiflerin itfa maliyeti ile değerlemesi yerine yine cari değer ile değerlendirme ve özellikle henüz kesinleşmeyen muhtemel yükümlülükler veya beklenen zararlar için daha geniş bir bakış açısıyla karşılık ayırma gereği (ihraç edilen borçlanma belgelerinin piyasa fiyatı ile değerlendirilmesi, henüz

¹ Burada Cari Değer ile IAS Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve 6.32-6.42 paragraflarda belirtildiği gibi Gerçeğe Uygun Değer, Kullanım ve İfa Değeri, Cari Maliyet kast edilmektedir.

hiç takibe bile alınmayan durumlarda karşılık ayrılması gibi) dikkati çekmektedir.

Dikkat edilirse bunlar aktifi ve pasifi değerlendirme (ölçme) sorunudur. Para ve sermaye piyasası katılımcılarının ve hissedarların işletmenin varlıklarının geçmişteki iktisap değerlerini değil, bilanço günü veya en yakın gündeki değerlerini, borçlarını ise yine beklenen zararları da dâhil ederek bilanço günündeki değerleri ile bilgilendirmenin ihtiyaca daha uygun olacağı düşüncesi kabul görmeye başlanmıştır. Kısa ve öz olarak geleneksel tarihi maliyetler kadar güncel değerler ile düzenlenmiş mali tabloların daha çok ihtiyaca uygun bilgi sağlayacağı kabul edilmeye başlanmıştır. İşte Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama Standartlarının (IFRS/IAS) ülkelerde geniş bir benimsenme durumu yaratmasının başta gelen saiki (arka plandaki gerekçesi) bu olsa gerekir; çünkü, bu muhasebe seti geleneksel tarihi muhasebeden fazla ayrılmadan güncel değerle ölçme olanağını vermekte, beklenen zararlar için daha muhafazakâr bir tutum almakta, her türlü riskin raporlamasını öngörmektedir. Gerçeğe uygun değerle yapılan ölçme ile tarihi veya geleneksel ölçüler ile yapılan ölçme arasındaki farkların ayrıntısı ise gelirveya gider olarak diğer kapsamlı gelir tablosu üzerinden özkaynaklara yansımaktadır. Bunun sonucunda da özkaynakların içeriği ve kompozisyonu değişmektedir. Farklılaşmanın kaynaklarını yıllık bazda izleyebilmek için de Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu yeni bir finansal tablo olarak doğmaktadır. Bu tablonun niteliği ve Türkiye’de kullanım durumu aşağıda incelenmektedir.

2. DİĞER KAPSAMLI GELİRLERİN NİTELİĞİ

Diğer Kapsamlı Gelir Tablosunun niteliğini ve neden ihtiyaç olarak doğduğunu anlayabilmek için öncelikle gelir, gider, özkaynak kavramlarına bakmak gerekmektedir. Bu kavramların en güncel ve en fazla kabul gören şekillerini, Uluslararası Finansal Muhasebeciler Komitesinin (IFAC) alt kuruluşlarından biri olan Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu’nun (IASB) Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve” sinde (FRİKÇ) bulmak mümkündür. Bunun tam tercümesi Türkiye Muhasebe Standartlarının belirlenmesinde yetkili otorite olan Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) tarafından yapılmış olup aşağıdaki gibidir (FRİKÇ 4.2, 4.68, 4.69).

- “4.2 Özkaynak: İşletmenin tüm yükümlülükleri düşüldükten sonra varlıkları üzerinde kalan hak finansal performansı yansıtan, ekonomik kaynaklarda ve talep haklarındaki değişiklikler”
- “4.68 Gelir, özkaynak üzerindeki talep hakkı sahiplerinin yaptığı katkılar haricinde, özkaynakta artışlara yol açan varlıklardaki artışlar veya yükümlülüklerdeki azalışlardır.”
- “4.69 Gider, özkaynak üzerindeki talep hakkı sahiplerine yapılan dağıtımlar haricinde, özkaynaklarda azalışlara yol açan varlıklardaki azalışlar veya yükümlülüklerdeki artışlardır.”

Burada yapılan tanımlara göre herhangi bir gayrimenkul dönem başında 1.000.- TL’ye alınmış olsun ve yılsonundaki cari değeri de 1.500.- TL’ye çıkmış olsun. Böyle bir durumda varlığın değerinde

meydana gelen “500.- + Amortisman Gideri” tutarındaki artış gelir olarak kabul edilebilecek midir? Yukarıdaki tanıma göre bu 500.- TL’nin gelir olarak tanınmasında hiçbir kuşku yoktur; çünkü, bu tanımlarda tarihi değerlerin esas alınacağına ilişkin bir açıklama yoktur. Oysa, durum geleneksel muhasebe çerçevesi içinde alınırsa bu bir gelir değildir. Çünkü bu varlık uzun zaman faaliyetlerde kullanmak için alınmıştır, zamanla kullanım değeri sıfıra yaklaşacaktır. Kullanıldıkça değerinin artması mümkün değildir. Muhasebe ile ilgili olmayan ancak bu gayrimenkulü alan işletmenin paydaşı olan bir kişi içinde bu bilgi değerlidir. Hatta muhasebeci olan bir kişinin bakış açısı ile de kullanıldığı sürece amortisman ayrıldığı için defter değeri düşen bir gayrimenkulün elden çıkarılması durumunda, en az 500.- TL bir potansiyel kârın olması, işletmenin durumunu iyileştiren ve dolayısıyla işletmeden talep haklarını artıran bir bilgidir ve alınacak birçok kararda geçerli bir bilgidir. Başka bir örnek vermek gerekirse, yine temettüsünden faydalanmak amacıyla bir işletmenin 1.000.-TL tutarında hisse senedine yatırım yapılsın. Bu hisse senetlerinin yılsonunda piyasa değeri 900.- TL’ye insin. Ancak, bu fiyat düşüklüğünün bu hisseyi ihraç edenin kredi değerliliğinin düşmesinden değil, genel piyasa ve ekonomik durum değişmesinden kaynaklandığını ve geçici olduğunu kabul edelim. Bu durumu gerçekten bir zarar yazmaya konu etmek ve o dönemin kârından indirmek için yeterli bir gerekçe olabilir mi? Burada zarar gibi bir görünüm var ise de, işletmenin temettü beklentilerinde bir değişiklik yok ise bunun dağıtımına konu olan kârdan düşülmesi uygun olabilir mi? Yoksa bunu yine zarar olarak yazmak, ancak dağıtımına konu kârdan değil, geçici niteliği nedeniyle (diğer kapsamlı gelirlerde raporladıktan sonra) özkaynaklarda raporlamak yanlış olur mu?

Yukarıdaki her iki durumda da Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve’de verilen tanımlara uygun bir kâr veya zarar söz konusudur. Ancak, her iki durumda da işletme yönetiminin kararları ile oluşan, onların performansını yansıtan bir kâr veya zarar bileşeni değil, genel ekonomik durumun yansımaları olarak doğan kâr veya zarar söz konusudur. Ayrıca, bu kâr veya zarar işletmenin bu varlıkları iktisap etmesi amacıyla uyumlu kazanımlar değildir ve bilanço günü itibarıyla henüz işletmeye herhangi bir ek fayda (üretim gücü veya satın alma gücü) yaratmamışlardır. Ancak, bunlar kesinleşmemiş kâr veya zarar kalemleri olup, elden çıkarılmaları veya belli durumların gerçekleşmesinden sonra gerçek kâr veya zarara dönüşeceklerdir. Yukarıdaki durumlar geleneksel muhasebe ile cari değer muhasebesinin ayırım noktalarını gösterebilmek için verilmiştir. Geleneksel muhasebe doğan bu kâr veya zarar unsurlarını tanımaz iken, cari değer muhasebesi kâr veya zarar kabul etmekte, ancak kâr dağıtımına ve yönetimin performans ölçümüne konu etmemektedir. Bu tür kâr veya zararlar normal performans ölçüsü olarak kullanılan kârzarar tablosunda değil, “Diğer Kapsamlı Gelir” isimli başka bir mali tabloda raporlanmaktadır. Her ikisibirden tek bir tabloda toplanarak işletmenin performansını gösteren “Toplam Kapsamlı Kâr veya Zarar” tutarına ulaşılmaktadır ki, bu resmi düzenlemelerde Kâr veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir olarak adlandırılmaktadır².

Diğer kapsamlı gelirler doğal olarak kârın niteliği ile ilgilidir ve kuramsal olarak da tartışmalı ve

eski bir konudur. Vergi yasalarının öngördüğü kâr ile ticaret yasalarının öngördüğü kâr arasında fark olabildiği gibi, ticaret yasalarının belirlediği kâr da işletmenin hukuki niteliğine, kâr bilgisinin ne amaçla kullanılacağına göre değişmektedir. Ticari kâr genellikle ortaklara koydukları sermayenin getirisi olarak dağıtılabilecek tutarı yansıtmaktadır. Ancak, bu kârın sürekliliği, yeterli veya yetersizliği ve gelecekte beklenen kârları tahmin etmeye uygunluğu söz konusu olduğunda içeriğine göre (karın kaynakları) daha farklı kâr kavramlarına ulaşılabilir. Bu konuda literatüre bakıldığında özellikle muhasebe çözümlerinde temiz kâr-her şey dâhil kâr yaklaşımı (clean surplus concept- allinclusive income concept) ve bunun karşıtı olarak - kirli kâr - cari faaliyet performansı yaklaşımı (dirty surplus income concept- current operating performance concept) olmak üzere iki farklı kâr kavramı ile karşılaşılmaktadır. Bu iki yaklaşımın temelinde ise özellikle Kıta Avrupası'nda rastladığımız uyumluluk (birbirlerini doğrulama ilkesi-Kongruenzprinzip) yatmaktadır. Bu ilkeye göre dönemlerde elde edilen kâr veya zararlar toplamı işletmenin tüm yaşamı boyunca elde ettiği kâr ile uyumludur. Ancak, bunu gözleyebilmek gerçekçi olmadığı için dönemsel kârlardan hareket edilir. Bunun tabii bir sonucu olarak da bir işletmenin elde ettiği tüm gelir ve giderler esas faaliyet, finans, yatırım, olağan, olağandışı ayrımı yapmadan kâr zarar hesabında toplanmalıdır. Eğer böyle bir uygulama olursa, her dönemin kâr veya zararı ile özkaynaklardaki artış veya azalış birbirleri ile uyumludur. Birbirlerini teyit ederler (Kleinau 2010).

Bu herşey dahil kâr (temiz kâr) yaklaşımı ile uyumludur. Bu yaklaşım kâr zarar hesaplarının tüm kullanımlarında adeta bir temel teşkil eder. Özellikle vergi muhasebesi ve ticari muhasebe her şey dahil kâr (temiz kâr) yaklaşımına uygundur. Buna aykırı uygulamalar bu bilgiyi kullananların kararlarında aldatıcı sonuçlar doğurur.

Bu yaklaşımın tam karşıtı olan cari faaliyet performansı (kirli kâr) yaklaşımında ise bu zorunlu görülmemektedir. İşletmenin sürekliliği olan dolayısıyla ilerideki kârların tahmininde kullanılabilecek kârlar (çekirdek kârlar) dönem kâr veya zararında raporlanmalıdır. Diğerleri doğrudan özkaynaklarda raporlanabilir. Dolayısıyla dönem net kârlarının toplamının işletmenin uzun dönemde elde ettiği kâra eşit olmamasının bir sakıncası yoktur. Diğer kapsamlı gelir tablosunda yer alan gelir ve giderler de dönemin gelir giderinin bir parçasıdır. Bunların dışında başka gelir ve giderlerde özkaynaklarda doğrudan yer alabilir. Dolayısıyla diğer kapsamlı gelir tablosunu bu kapsamda görmek gerekir. Diğer kapsamlı gelir ve giderler kapsamında daha sonra kâr zarara devredilecek kısımlar esasında uzun dönemde özkaynak artışı-kâr eşitliğini bozmaz. Bunlar geçici farklardır. Ancak, daha sonra kâr zarara

² Literatürde Toplam Kapsamlı Gelir ifadesi sık kullanılmakta ise de taksonomilerde, KGK düzenlemelerinde, IAS 1'in yürürlüğe girmesi beklenen "Genel Sunum ve Açıklamalar" standardında iki tablolü uygulamalarda bu isim verilmektedir.

devredilmeden özkaynağın diğer bir kalemine devredilecek kısımlar her şey dahil (temiz) kâr yaklaşımına gölge getiren kısımlardır. Bu cari faaliyet performansı (kirli kâr) kavramı IAS/IFRS'lerin yaklaşımına uygundur. Bu yaklaşım sadece IASB veya FASB'ın yaklaşımına değil, ekonomistlerinde yaklaşımına uygundur.

Ekonomistler her ne nedenle olursa olsun özkaynaklardaki artış kârdır görüşünü paylaşmaktadırlar. Dolayısıyla ekonomistlere göre yönetimin önemli bir katkısı olmadan, piyasa veya genel ekonomik nedenlerle işletmenin özkaynaklarındaki (sahiplerinin servetinde) artış tutarı da kârdır. Eğer bir işletmenin performansı veya yarattığı değer (ek servet) kâr ise bu diğer kapsamlı gelirleri de kapsayan kârdır. Nitekim bu görüş yurdumuzda da bazı yazarlar tarafından benimsenmiş olacaktır ki, toplam kapsamlı kâra “ekonomik kâr” deyimini de kullanılmıştır (Erhan 2019, 37, 39, 57; Sarıoğlu ve Türel 2012, 85). Özetle kâr sadece muhasebe sistemine kaydedilen gerçekleşmiş gelir gider farkından değil, kayda geçsin veya geçmesin tüm değer değişimlerinin sonucunda doğar. Bu kapsama diğer kapsamlı gelirlerde girer.

Esasında ekonomistlere göre kâr bir dönemde yaratılan toplam hâsıla (toplam üretim) ile bu hasılayı yaratmak için katlanılan işletme sahiplerine ödenecek kâr payları haricindeki tüm üretim faktörlerinin maliyetinin karşılaştırması ile hesaplanabilir. Tüm maliyetlerin kapsamına muhasebede tespit edilen ve kaydedilen gelir giderlerin yanında (açık maliyetler) alternatif maliyetlerden paylarında ilavesi gerekir. Alternatif maliyet, karar almada herhangi bir seçeneği öncelediğimiz zaman, seçmediğimiz diğer alternatiflerin en çok getirilisi olarak kabul edilir. Ancak, her bir gider unsurunda alternatif maliyetlerin tespiti ve hesaplara katılımı beraberinde bazı ölçüm ve bilgi yetersizliklerini kapsayacağından kolay hesaplanabilir değildir. Bunun yerine alternatif maliyetlerin bir kısmı olan ve üretim maliyetlerini tamamlayıcı nitelikte ek veya zımni maliyetler tespit edilebilir. Örneğin, tarihi maliyetler üzerinden hesaplanan amortisman gideri ile cari değerler üzerinden hesaplanan amortisman giderleri arasındaki farklar zımni veya ek maliyetlere bir örnektir. Yine kişi işletme sahibi ise ve emeği karşılığında herhangi bir ücret almıyor ise (burada kâr payı değil yönetici ücreti kastedilmektedir), alternatif ek ücretler zımni maliyettir. Varlıklar üzerinde herhangi bir sigorta yoksa ilave sigorta giderleri zımni maliyetler olarak görülebilir. Bu tür üretim giderleri dışında finansal varlıkların değerlerinde farklılaşma varsa veya aktifler üzerinde gizli yedekler varsa bunlarında dikkate alınması gerekir. İşte bu ek maliyet unsurlarının etkileri dikkate alındığında doğan maliyetler (gerçek toplam maliyetler) ile elde edilen hasılatların karşılaştırılması sonucunda doğan kâr ekonomik kârdır. Bu kâr rakamı da aşağı yukarı diğer kapsamlı gelirleri de kapsayan toplam kapsamlı kâr ile bütünleşmektedir (Gürkan 2013). Bir başka bakış açısı ile cari veya gerçeğe uygun değer muhasebesinin sonucu ile çok benzeşmektedir.

3. DİĞER KAPSAMLI GELİRİN VE TABLOSUNUN ÖZELLİKLERİ

Yukarıda temelde cari değer muhasebesinin kullanımının yaygınlaşmasının bir sonucu olarak doğduğunu belirttiğimiz diğer kapsamlı gelir kalemlerinin diğer özelliklerine aşağıda ayrıca işaret edilmiştir.

3.1. Özkaynaklardaki Değişimin ve Toplam Performansın Açıklayıcı Bir Unsuru Olması

IASB tarafından yayınlanan bazı standartlarda değişiklik yapılarak cari değer muhasebesinin uygulanmasına izin verildiği ve yükümlülüklerin daha geniş bir çapta muhasebeleştirilmesi ön görüldüğünden beri diğer kapsamlı gelir kapsamına giren gelir ve gider kalemleri doğmaya başlamıştır. Ancak, önceden bunların doğrudan özkaynak kalemleri içinde ayrı kalemler olarak muhasebeleştirilmesi öngörülmüş, dolayısıyla “Diğer Kapsamlı Gelirler” gibi ayrı bir tablo öngörülmemiştir. Daha sonra 2007 yılında IAS 1’in adeta yeniden düzenlenmesi kapsamında bu tablonun ayrı bir tablo olarak düzenlenmesi öngörülmüştür. Bu değişiklikle diğer kapsamlı gelir tablosu 2009’dan itibaren zorunlu uygulamaya konulmuştur.

Bunlar ayrı bir tabloda veya kâr veya zarar tablosunun devamı olarak sunulmamış olsalardı, gelir ve gider unsurları oldukları halde gelir ve gider olarak raporlanmamış olacaklar, dönemin toplam kapsamlı gelirinin tek bir rakam olarak görülmesi mümkün olmayacaktı. Ayrı bir tabloda sunum olmadığı durumda özkaynaklarda birikimli olarak yer alan rakamlar her yıl yenilenmekte olacaklardı. Dolayısıyla son dönemdeki tutarların ne kadar oldukları, toplam kâr veya zarara ne kadar katkıları olduğu açıkça görülemeyecekti. Böyle ayrı bir tablonun düzenlenmesi sayesinde özkaynak değişimlerinin ne kadarının bilanço döneminde meydana geldiği de görülür olduğu gibi, kalemlerinin niteliklerinin de ayrıntılı ve daha iyi anlaşılması sağlanmış oldu.

Esasen bu değişimler özkaynak değişim tablosunda da görülebilmektedir. Buna rağmen IASB bunun kâr veya zarar tablosunun bir devamı şeklinde olması ve toplam kapsamlı gelirin oluşumunu daha somut bir şekilde verilmesini istediği için, kâr veya zarar tablosunu tamamlayıcı bir tablo olarak düzenlemiş bulunmaktadır.

3.2. Herhangi Bir Gider veya Gelirin Kâr veya Zararda mı Yoksa Özkaynakta mı Muhasebeleştirileceği Konusunda Birliğin Sağlanmamış Olması

Sadece gerçeğe uygun değerle değerlendirme farkları değil, başka değerlendirme farkları da bu kapsama girmektedir. Gerçeğe uygun değerle değerlendirip tüm farkların diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilmesi gibi genel bir kural görülmemektedir. Gider veya gelirin kaynağına göre farklılaşma olmakta, prensip birliği görülmemektedir (Hametner 2018; Antonakopoulos 2010). Gelir ve giderlerde lehte (kâr) olarak doğanlar “diğer kapsamlı gelirden” muhasebeleştirilirken, zarar doğduğunda “dönem kâr veya zararında” muhasebeleştirilmesi öngörülmektedir. Bazılarında ise lehte de, aleyhte de olsa diğer

kapsamlı gelire alınabilmektedir. Örneğin, IAS 16 ve IAS 38'e göre maddi ve maddi olmayan duran varlıkların yeniden değerlemesinden doğan kazançlar diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilirken, kayıplar ise eğer daha önce özkaynaklarda birikmiş bir fon yok ise doğrudan dönem kâr veya zararında muhasebeleştirilmektedirler. Ancak, bu duran varlık yatırımı bir yatırım amaçlı gayrimenkule yapılmış ise her durumda dönem kâr veya zararına kaydedilmektedir. Yine bir özkaynak aracına yatırım yapılmış ise bunun gerçeğe uygun değer farkları dönem kâr zararında muhasebeleştirilmesi gerekmesiyle birlikte ilk iktisapta geri dönülmeyecek şekilde bir karar alınmış ise diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilebilmektedir (IFRS 9.4.1.4.). Oysa tüm bu durumlar gerçeğe uygun değer değişimleridir. Diğer taraftanaktüer kazanç ve kayıplarda da kâr olsun, zarar olsun değişmemekte ve diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilmektedir. Dolayısıyla benzer durumlarda devamlı kullanılacak bir ilke yerine standartlarda belirlenen tercihe göre muhasebe ve raporlama yapılmaktadır.

3.3. Genelde Yönetimin Değil, İşletmenin Performansını Yansıtması

İşletmenin kâr veya zarar tablosu veya dönem sonunda elde edilen kâr işletmenin olduğu kadar yönetimin de başarısının bir göstergesidir. Çoğu ülkede olduğu gibi ülkemizde de finansal tablolarla ilgili yazında kâr veya zarar tablosunun bir performans tablosu olduğu kabul edilir. Çünkü bu sonuca yönetim tüm ekonomik koşulları dikkate alarak yönettiği politikalar sonucunda ulaşmıştır. Diğer kapsamlı gelir tablosunun unsurları dikkatli bir şekilde incelendiğinde görülmektedir ki, bu gelir ve gider unsurları yönetimden çok, genel ekonomik gelişmelerin veya yapılan tahminlerin bir sonucu olarak doğmaktadır. Maddi, maddi olmayan duran varlıkların yeniden değerlemesi, yabancı bir para cinsinden düzenlenen finansal tabloların fonksiyonel para birimine dönüştürülmesinde ortaya çıkan kur farkları, özkaynak yöntemi ile muhasebeleştirilen finansal varlıkların diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilen kâr veya zarar payları bunların örnekleridir. Ancak, bu yorumu çürütecek durumlarda söz konusu olabilmektedir. Örneğin, riskten korunma muhasebesi kapsamında diğer kapsamlı gelir üzerinden özkaynaklara gelen korunma işleminin etkin kısımları tamamen yönetimin kararı ile ilişkili bir şekilde doğmaktadır. Dolayısıyla yönetimin başarısı ile doğrudan ilgili kalemlerdir. Bu özelliği bozan başka bir durum ise IFRS 9'da borçlanma araçları ve özkaynak araçlarında kâr veya zarar yerine diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirme serbestisi verilen yatırımlarda (IFRS 9.4.1.4) görülmektedir.

3.4. Özkaynaklarda Değişim Yaratan Tüm Gelir ve Gider Unsurlarını Yansıtması

Diğer kapsamlı gelir içinde yer alan gelir ve giderler işletmenin özkaynaklarında artış veya azalış yaratan kesinleşmemiş tüm değerleme farklarını kapsamamaktadır. Örneğin, ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri kapsamında ortaya çıkan birleşme ve denkleştirme kârları veya zararları, işletmenin iktisap ettiği kendi paylarının elden çıkarılmasından kaynaklanan kâr veya zararlar, geçmiş dönem hataları nedeniyle yapılan düzeltmeleri kapsamamaktadır.

3.5. Bunların Henüz Bir Yedek Olarak Nitelenmesinin Gerçekçi Olmaması

Özkaynaklarda, ödenmiş sermayenin dışında biriken tutarların sermaye yedeği ve kâr yedeği şeklinde ayırımına çok rastlanılmaktadır. Ancak bu ayırım ve tanımlamalar IAS/IFRS’lerde görülmemektedir. Bazı bilançolarda bunların tamamının ya kâr yedeklerinde ya da sermaye yedeklerinde sınıflandığına tanık olunmaktadır³. Ancak, görüşümüze göre bu ayırım yapılmamalı, tamamen ayrı bir özkaynak kalemi olarak ele alınmalıdır; çünkü, yedekler muhasebe yazınında ve ticaret yasalarında kesinleşmiş kârlar üzerinden belirli ölçülerle ayrılırlar ve bir kanun hükmüne, işletmenin ana sözleşmesine veya bir genel kurul kararına dayanırlar. Eğer mutlaka böyle bir ayırım yapılması ihtiyacı hissedilirse, görüşümüze göre bunların kâr yedeği olarak raporlanması gerekmektedir. Bazı muhasebe düzenlemelerinde, IAS/IFRS uyumlu hesap planlarında, taksonomide, elektronik finansal raporlama tablolarında, IAS 16 Maddi Duran Varlıklar ve IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar standartlarında belirlenen yeniden değerlendirme modeli kapsamında doğan değer artışları ile enflasyon muhasebesi uygulaması kapsamında aktiflerin yeniden değerlemesinden doğan değer farklarının ayırt edilmediği görülmektedir. Oysa enflasyon muhasebesi kapsamında hesaplananlar sermaye yedeği, cari değer muhasebesi kapsamında yapılan yeniden değerlendirme artışları ise kâr yedeğidir.

4. LİTERATÜRDEKİ ÇALIŞMALARA ÖZET BİR BAKIŞ

Diğer kapsamlı gelirlerin ayrı bir tablo şeklinde raporlanması esasında fazla geçmişi olmayan bir konudur. Kapsamlı gelir unsurlarının muhasebeleştirilmesi değişik şekilde tartışılmış, ancak ayrı bir tablo olarak düzenlenmesine Amerika’da 1987 yılında başlanmıştır. Ancak, 1997 yılında mevzuata giren bir konu bilim tarihi açısından eski sayılmamaktadır. Ülkemizde ise bir ek tablo olarak 2009’da mevzuata girmiş bulunmaktadır. Oysa kapsamlı gelir kalemleri ile ilgili olarak Amerika’da yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğu 1997’lerin öncesine dayanmaktadır. İngiltere’de mevzuata giriş tarihi ise 1992’dir. Avrupa Birliği kapsamında ise sadece Borsa şirketlerine 2005 yılından itibaren IFRS’lerin kullanım zorunluluğu ile birlikte getirilmiştir. Bu tarihlere kadar diğer kapsamlı gelir tablosu ile ilgili oldukça fazla sayıda çalışma yapılmış ve aşağıda belirtileceği gibi bazı sonuçlar alınmış ise de bunların yeterli ve doğru bilgi ile çalışılmamış olması nedeniyle güvenilirlik derecesi sorgulanır durumdadır⁴.

Bu tablo ile birlikte net dönem kârı veya zararı bilgisinin yanında bir de “toplam kapsamlı kâr ve

3 Bunun için örnek vermek gerekirse Sigorta ve Reasürans Şirketleri Finansal Tabloların Sunumu Hakkındaki Tebliğ ile yürürlüğe giren bilanço formatının özkaynaklarına bakmak yeterlidir. Bu tebliğ 18 Nisan 2008 tarih 26851 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

4 Bu tarihlere kadar ayrı bir tablo olarak sunuluyor olmayıp, öz kaynak değişim tablosu üzerinden ve öz kaynak açıklamalarından hareketle bulunan rakamlar olduğu için bunların toparlanmasında ve özetlenmesinde oldukça önemli hataların yapılmış olması kadar o günlerde henüz yeni olduğu için mali tabloları düzenleyenlerinde hata boyutlarının yüksek olabileceği bildirilmektedir.

zarar bilgisi” analizlere girmiş olmaktadır. Buna paralel olarak da yeni sorular ortaya çıkmaktadır. Acaba gerek geçmişteki performansı ölçmeye, gerekse piyasadaki pay fiyatını açıklamaya, gelecekteki kârları ve işletme değerini belirlemeye hangi tablodaki kâr rakamı uygundur? Net dönem kârı mı yoksa toplam kapsamlı kâr mı? Diğer kapsamlı gelir kalemleri ile işletme değeri arasında ilişki var mıdır? Bu ilişki net dönem kârından daha mı güvenlidir? İlişki derecesi nedir?

Bu konuda yapılabilecek ve yapılan çalışmaları iki grupta toplamak olanaklıdır. Bunlardan birincisi **Ekonometrik yöntemler** kullanarak toplam kapsamlı gelirin mi, yoksa dönem kâr veya zararının mı piyasa fiyatlarını ve işletmenin değerini daha iyi açıklama yeteneğine sahip olduğunu belirlemeye ilişkin çalışmalardır. Hangi kâr rakamı üstünlüğe sahiptir? Ayrıca diğer kapsamlı gelirlerin her birine ilişkin olarak piyasa katılımcılarının değerlendirmeleri nasıldır? Herhangi bir işletmenin piyasadaki hisse fiyatı kapsamlı kâr ile mi, yoksa dönem kâr veya zararı ile mi daha fazla ilişkilidir? Bunlar tamamen ekonometrik modellerle açıklanmaya çalışılmaktadır. İkinci grup ise Ekonometrik modellere fazla girmeden **finansal analiz yöntemlerini** uyarlayarak kârın kaynaklarına odaklanan çalışmalardır. Bu çalışmalarda işletmenin gelecekteki kâr ve nakit yaratma gücünü tahmin amacıyla önceki dönemlerde ve cari dönemde ulaşılan sürdürülebilir kâr bulunur. Bu amaçla, belirlenen kâr kaynağı kategorilerinden istisnai kârların ayrıştırılmasından sonra kalıcı kârın kaynakları ve tutarları belirlenir. Devamında da bu sonuç geleceğin tahmininde kullanılır. Bu yönetim performansı olarak kullanılmanın yanında gelecekteki beklenen kârların da tahmininde kullanılmaktadır.

Bu yaklaşımlar aşağıda özet bir şekilde açıklanmaya çalışılmaktadır.

4.1. Ekonometrik Çalışmalar

Ekonometrik çalışmaların çoğunda hatta bütününde bir işletmenin piyasada oluşan pay fiyatının daha çok net dönem kârından mı, yoksa diğer kapsamlı gelirleri de kapsayan toplam kapsamlı kârdan mı etkilenecek olduğu belirlenmeye çalışılmaktadır. Bağımlı değişken olarak ya pay senedinin fiyatı veya payın belirli bir dönemde getirisi alınmaktadır. Bağımsız değişkenler ise toplam kapsamlı kâr, net dönem kârı, özkaynaklar, artık kâr, diğer kapsamlı gelirin her bir kalemi olabilmektedir.

Bu çalışmaların önemli bir kısmında diğer kapsamlı gelirin piyasa fiyatının oluşmasında etkili olmadığı, piyasa katılımcılarının bu bilgiyi ihtiyaca uygun bulmadıkları için kullanmadıkları gibi bir sonuca ulaşmışlardır. Bu sonuca ulaşmalarını iki nedene dayandırmaktadırlar (Gürkan 2013, 28).

- a) Gerçeğe uygun değer hesaplamalarının güvenilirliğinin düşük olması,
- b) Finansal raporlarda oynaklığı artırması.

Gerçeğe uygun değer tespiti kolay olmadığı, işletme için ek maliyetler yaratmasının yanında eğer piyasada benzer varlıklar yoksa bir takım varsayımlar ve teknik finansal hesaplar (gerçeğe uygun değer hiyerarşisi) ile tespit yapılmasının hesaplamasının güvenilirliğini azalttığı savunulmaktadır. Diğer taraftan bu kalemlerin doğuşu tamamen genel ekonomik durumun ve oynaklığı yüksek para ve sermaye

piyasalarının etkisi ile oluşmaktadır. Dolayısıyla dönemler itibarıyla oynaklığı oldukça yüksektir. Bu yüksek oynaklık durumu değerlemede güvensizlik yaratmaktadır. Dolayısıyla gelecekte doğup doğmayacaklarına ilişkin belirsizlik yanında, gelecekte tekrar doğmalar dahi rakamların oynaklığı, gelecekteki kâr veya zarar tahminlerine temel oluşturma yaklaşımını yanıltıcı sonuçlara götürebilir.

Diğer taraftan, esasında gelecekteki fiyatın belirlenmesi sadece bugünkü veya geçmişteki kârlar ile de açıklanamaz. Çünkü açıklanan kâr rakamı açıklandığı dönemde hisse fiyatlarının oluşumuna etki ediyor ise de, kısa sürede bu etkisini yitirmektedir. Piyasalar daha çok kalıcı, sürekliliği olan kâr açıklamalarını olumlu fiyatlamaktadır. Ayrıca, bu piyasaların tam etkin olmaması rassal yürüyüş kuramını haklı çıkarmaktadır. Önceden neler ile karşılaşılabilceği kolay tahmin edilemez. Tahminde normal kârın etkinliği sorgulanırken, diğer kapsamlı gelir kalemlerinin gelecekte de gerçekleşeceği varsayımı aldatıcı olabilir. Bu nedenle diğer kapsamlı gelir kalemlerinin değeri yoktur (Gökhan 2013, 180); çünkü, yapılan bazı araştırmalara göre piyasada oluşan fiyatları diğer kapsamlı gelir unsurları açıklamakta yetersizdir ve dolayısıyla buna dayanarak yapılan değerlendirme ve tahminlerde yanıltıcı olabilir (Gökhan 2013)⁵.

Bu görüşlere tamamen karşı olan ve araştırmaya dayalı olarak kanıtlanan çalışmalarda bulunmaktadır. Bu çalışmalar bu verilerin açıklanmasının Amerika ve Avrupa'da zorunlu hale getirilmesinden sonra yapılan çalışmalardır. Ancak, bu tarihten önce yapılan ve diğer kapsamlı gelirin işletmenin pay fiyatı ile ilişkili olduğu sonucuna götüren çalışmalar da bulunmaktadır.

Almanya'da 1998 – 2007 dönemine ilişkin olarak 2010 yılında 110 işletme üzerinden yapılan çalışmada diğer kapsamlı gelirin bir sonraki dönemin faaliyet kârını ve net kârını tahmin etmede ilişkili olduğu, ancak net kâra göre bir üstünlüğü olmadığı sonucuna varılmıştır (Gökhan 2013, 193). Yine bu çalışmada aktüeryal kazanç ve kayıpların hiçbir tahmin gücü olmadığı da gösterilmiştir. Bu çalışmada diğer kapsamlı gelir kalemlerinin bazılarının bir dönemden sonra ek tahmin gücü kattığı da ifade edilmektedir.

Kapsamlı kâr açıklamasının işletmenin piyasa değerini açıklamada, açıklama gücü olup olmadığı hem Kanada hem de ABD borsalarında aynı zamanda işlem gören Kanada şirketleri üzerinde 1998 – 2003 dönemini kapsayacak şekilde incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre toplam kapsamlı kâr rakamı net kâra göre işletmenin piyasa değeri ile daha fazla ilişkilidir. Buna ek olarak finansal varlıklar değer artışı fonu ve nakit akım riskinden korunma fonu kalemleri hisse senedi fiyatlarıyla istatistiksel olarak anlamlı ilişkiye sahiptir. Ancak dönem net kârı kapsamlı kâra göre bir sonraki dönemin net kârını tahmin etmede daha başarılıdır (Gökhan 2013, 181).

Günther 2015 yılında Avrupa alanında faaliyet gösteren 559 şirketin 2007-2012 yılları arasına ait

⁵ Gökhan (2013) bu eserinde 2000 yılı öncesinde yapılan epey bir çalışmaya atıf yapmaktadır.

verilerinden hareketle yaptığı araştırma ile toplam kapsamlı kâr ve bunun her bir kaleminin açıklanan dönem kârı ile karşılaştırmalı bir şekilde yatırımcıların değerlemelerinde daha fazla geçerli olup olmadığını araştırmıştır. Bu araştırmanın sonucunda toplam kapsamlı kârın, net dönem kârına göre değerlendirme ilişkilerinde ihtiyaca uygunluk taşıdığı sonucuna varılmıştır.

Fiyat ve fiyat kazanç oranı tahminleri için;

- Yabancı para çevrim farkları,
- Satılmaya hazır finansal varlıklar kazanç ve kayıpları,
- Nakit akım riskinden korunma amaçlı korunma işlemlerinin etkin olan kısmının diğerlerinden daha etkin olduğu sonucuna varılmıştır.
- Hedef fiyatlama yöntemleri içinde bunlara ilaveten çalışanlara sağlanan fayda yeniden ölçüm kazanç ve kayıplarının daha çok ilişkili olduğunu göstermiştir (Günther 2015, xv).

Bunlar analistlerin fiyat oluşumu ve oluşan fiyatı açıklamada diğer kapsamlı geliri ilişkili buldukları anlamına gelmektedir. Ancak, net kâra kıyasla diğer kapsamlı gelirin gelecekteki işletme nakit akışının ve dönem net kârının öngörülebilmesi açısından daha iyi bir gösterge olduğu teyit edilememektedir. Yani gelecekteki nakit akışlarının veya net kârların tahmin edilmesi açısından toplam kapsamlı kârın net dönem kârına göre daha uygun olduğu kanıtlanamamıştır. Ayrıca, yabancı para çevrim farkları, satışa hazır finansal varlıklar kâr ve zararları faaliyet nakit akışının belirlenmesi açısından, nakit akım riskinden korunma ve aktüer kazanç ve kayıpların net kârının öngörülebilmesi açısından uygun bilgiler sağladığı kanıtlanmıştır. Uygulanan Chow Testleri ile IAS 1’de 2007’de yapılan değişiklik ile her bir kaleminin işletme dışına açıklanıyor olmasının, bunların değerlendirme ve öngörme sürecini değiştirdiği tespit edilmiştir (Günther 2013, xv).

Ülkemizde ise bu konuda yapılan yayınların önemli bir kısmı kapsamlı gelir ve gider unsurlarının nasıl muhasebeleştirileceğini, BİST’te yayınlanan finansal tablolarda diğer kapsamlı gelirlerin her bir kaleminin kaç raporda yayınlandığını, hangi kalemlerin daha sık kullanıldığını ve öz kaynakların içindeki oranına dair istatistiki araştırmaları kapsamaktadır (Razei 2014, Gökgöz 2013, Kaplanoğlu 2014). Ancak, bunların niteliği ve finansal rapor paydaşlarının bu raporları nasıl ve hangi kararlarda kullandıklarına dair kapsamlı ekonometrik çalışmalara tarafımızdan rastlanmamıştır. Konu ile ilgili sadece Gürkan (2013) tarafından hazırlanan “Kapsamlı Gelirin Belirlenmesi, Raporlanması ve İşletmenin Piyasa Değeri ile İlişkisinin Analizi: Borsa İstanbul’da İşlem Gören Şirketler Üzerine Bir Uygulama” isimli doktora tezine rastlanmıştır. Bu çalışmada; standart belirleyicilerin öngörülleri doğrultusunda kapsamlı kâr raporlamasının finansal rapor paydaşlarına işletmenin piyasa değerini açıklama konusunda bilgi sağlayıp sağlamadığı BIST’te XBANK ve SINAİ endeksinde kayıtlı 37 şirket üzerinden test edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada şirketin değeri, şirketin mevcut defter değeri ile ileride elde edilecek olan artık kârların net şimdiki değerinin toplamı olarak kabul edilmektedir. Artık değer ki, buna şerefiye ismi de

verilmektedir, şirketin elde ettiği kârların özsermaye maliyetini geçen kısmı olarak tanımlanmaktadır. Kullanılan ekonometrik modeller sonucunda toplam kapsamlı kâr ile işletme değeri arasında pozitif yönde bir ilişkinin varlığı gözlenmiş, 2008-2013 yılları arasında artı kârdaki 1.- TL'lik artışın (azalışın) işletmelerin hisse senedi fiyatlarında 0,96 TL yükselişe (düşüşe) neden olduğu sonucuna varılmıştır. Artık kâr hesaplamasında toplam kapsamlı kârdan hareket edildiği için diğer kapsamlı gelirler ile şirket değeri arasında ilişkinin varlığı kabul görmektedir. Burada işletmenin defter değerinin 1.- TL artması durumunda şirketin pay değerinin de 1,31 TL artış gösterdiği de tespit edilmiştir. Her iki bağımsız değişkenin R² değeri 0,21 olarak bulunmuştur. Bu şirketin hisse senetlerinde meydana gelen 1.- TL'lik artışın % 21'inin diğer kapsamlı gelir ve özkaynak defter değerinde artış nedeniyle doğduğunu göstermektedir. Bu verilere dayanarak yapılan ikinci aşama analizlerde kapsamlı kâr rakamının oynaklığının yüksek olduğu, dolayısıyla işletmenin piyasa değerini yansıtmaya açısından yetersiz olduğu şeklindeki görüşün geçersiz olduğu gösterilmiştir. Yani kapsamlı kâr rakamının işletmenin piyasa değerini açıklama gücüne sahip olduğu kanıtlanmıştır. Bu çalışmada toplam kapsamlı kâr tek rakam olarak alınmış, bunun her bir kalemi ile piyasa değeri arasındaki ilişkiler test edilmemiştir.

Demir ve diğerleri tarafından 2016'da Web of Science veri tabanındaki SCI ve SSCI kategorisinde, İngilizce yayınlanan muhasebe bilgileri ile (finansal tablolardan elde edilen dönem kârı, özkaynak defter değeri, diğer kapsamlı gelirler, likidite oranları, kaldıraç oranları gibi), getiri değeri, fiyat/kazanç oranı, piyasa fiyatı gibi şirketlerin piyasada oluşan değerleri arasındaki ilişkiler (değer ilişkisi- value relevance- Wertrelevanz) incelenmiştir. Bu çalışmada görülmektedir ki, yukarıdaki parametreler arasındaki ilişkiler somut bir şekilde ölçülememekte, seçilen dönemin uzun veya kısalığına, araştırmanın yapıldığı ülkeye, araştırma dönemindeki genel duruma göre sonuçlar değişebilmektedir. Kaldı ki, işletmelerin piyasa fiyatlarını veya değerlerini etkileyen sadece yayınlanan muhasebe verileri ve bunların içindeki kâr veya zarar rakamları değildir. Durum bu şekilde iken diğer kapsamlı kârın işletme değerini, fiyatı, getiriyi ne oranda etkilediğini istatistik olarak tespit oldukça şüpheli olacaktır. Bu nedenle, değer ilişkisinde bir sonuca varılmamış olmakla birlikte, diğer kapsamlı kârın işletme yönetimi ile işletmenin paydaşları arasındaki asimetrik bilgi açığını kapatmaya azda olsa bir katkıda bulunması ayrı ve değerli bir kazançtır.

4.2. Kârın Kaynaklarına Yönelik Çalışmalar

Kârın kaynakları olarak kârın;

- Hangi gelir ve gider kategorilerinden,
- Hangi mal ve hizmet gruplarından,
- Hangi müşteri ve müşteri gruplarından,
- Hangi coğrafi bölgelerden,

kaynaklandığının belirlenmesi anlaşılmaktadır. Son üç kârlılık alanının raporlanması IAS/IFRS finansal

tablolar setinin dipnotlarında “Bölümsel Raporlama” bölümünde verilebilmektedir. Bunlarla ilgili “IFRS 8 Faaliyet Bölümleri” standardı yürürlüktedir. Bu standart esas alınarak, işletmeler tarafından, kar zarar tablolarındaki veriler, yönetimin bakış açısına göre faaliyet bölümlerine (satışa konu mal ve hizmet grupları, müşteri grupları, coğrafi bölgelerden bir veya birkaçı) ayrıştırılmakta ve gelir ve giderler bu sınıflamaya uygun şekilde sunulmaktadır.

Ülkemizde ve birçok ülkede, finansal sektör hariç, özellikle işletmeler halka açık değil ise Tekdüzen Hesap Planı ekinde verilen kâr veya zarar tablosu modelinde bir tablo düzenlenmektedirler. Bu tabloda kârın kaynakları olarak;

- Esas Faaliyetler Kâr/Zararı
- Diğer Faaliyetlerden Olağan Kâr/Zarar
- Olağanüstü Kâr/Zarar

şeklinde bir sınıflama yapmak mümkündür. Hatta buna ayrıca dönem vergi gideri de ilave edilebilir⁶.

Ancak, bizim bu çalışmamıza konu olan IAS 1 ile ana çatısı belirlenen ve bazı ülkelerde standart bir şekilde, bazı ülkelerde ise işletmenin seçimine bırakılmış bir ayrıntıda düzenlenen Toplam Kapsamlı Kârın kaynakları açısından incelendiğimizde şu ayrımı görmekteyiz.

A. Sürdürülen Faaliyetler Kâr veya Zararı

Ana Faaliyet Kâr veya Zararı

Yatırım Faaliyetleri Kâr veya Zararı

Finansal Faaliyetler Kâr veya Zararı

Vergi Gelir/Gideri

Diğer Kapsamlı Kâr veya Zarar

B. Durdurulan Faaliyetler Kâr veya Zararı

C. Diğer Kapsamlı Kar Zarar

Esasında yukarıda verilen yaklaşım IAS 1’de açıkça gösterilmemektedir. Standartta bu tablolarda yer alabilecek gelir ve gider unsurları asgari olarak belirtilmekte, diğer unsurlar işletmenin ihtiyacına göre belirlenmektedir. Detaylı tablolarla ara ve alt başlıklar veya toplamlarla kârın kaynakları daha anlaşılır ve şeffaf hale getirilmeye çalışılmaktadır (IAS 1, p.99-106).

Ancak bazı gelir ve gider kalemlerinin hangi fonksiyonel faaliyet alanına (kârın kaynaklarına) ilişkin olarak raporlanması gerektiği konusunda uygulamada yaklaşım farklılıkları bulunmaktadır.

⁶ Bu yaklaşım sadece Türkiye’de değil, oldukça geniş bir ekonomik alanda ve özellikle Kara Avrupa’ında genel kabul gören bir yaklaşımdır.

İşletmelerin üst yönetimleri tarafından kullanılan bazı ara başlık ve toplamlar ile standartlarda belirtilmeyen kavramların kullanılmasının şeffaflığı bozduğu ve ihtiyaca uygun bilgi yerine gereksiz açıklamaların yapılmış olduğu görülmektedir. Performansı daha iyi yansıtması amacıyla verildiği sanılan yeni ara toplamların (Örneğin EBITDA) farklı yorumlanmaya ve işletmeyi süslemeye yaraması gibi durumlar dikkate alınarak 2014 yılında IASB kapsamında bir çalışma başlatılmıştır (Deloitte, 2). “Finansal Raporlamada Daha İyi İletişim” adı anılan bir proje başlatılmış ve bu proje üç alt başlıkta toplanmıştır. Bu projelerin 2017 başlayıp 2021 de bitirilme kararı alınmıştır^{71,82}. Bunlardan ikinci proje olan ”Temel Finansal Tablolar” taslağı iki defa görüşe sunulmuş olup, ikincisine görüş bildirme tarihi 30 Eylül 2020’de sona ermiş bulunmaktadır. Bu projenin IAS 1’in yerini alması beklenmektedir ki, özellikle bu proje ile kâr veya zarar tablosu yeniden düzenlenmektedir. Buna paralel olarak nakit akış tablosunda ve dipnotlarda yeni kurallar getirilmektedir. Burada diğer kapsamlı gelir tablosunda herhangi bir temel değişikliğe gidilmemektedir. Bu tablonun temel özelliklerini ve kârın kaynaklarına bakış açısını yansıtacak şekilde diğer kapsamlı gelir tablosu Tablo 1’de özetlenmiş olarak sunulmaktadır.

Bu taslak düzenleme ile getirilen yeniliklerin konumuz açısından da önemli olan hususları şu şekildedir.

Ana faaliyetler işletmenin kuruluş amacına uygun faaliyetlerin gelir ve giderlerinden oluşmaktadır. Bir işletmenin birden fazla ana faaliyeti olabilir (IASB p.26). Örneğin, bir işletme bir tarafta otel işletmeciliği faaliyetlerini yürütürken, diğer tarafta dayanıklı tüketim malları pazarlama faaliyetlerini de ana faaliyetler olarak seçmiş olabilir. Bu kapsamda müşterilere sağlanan vadeler veya gecikmeler nedeniyle alınan faiz ve kur farkları da bu faaliyet alanına tabidir. Yine ana faaliyetlere konu mal ve hizmetlerin üretimi için kullanılan maddi/maddi olmayan duran varlıkların (yatırımların) amortisman ve itfa giderleri, tamir bakım onarım giderleri bu faaliyet (kâr) alanı ile ilgilidir. Bunların kiraya verilmesinden örneğin bir inşaat firmasında bazen iş makinalarının geçici olarak, otellerde satış mağazalarının daimi olarak kiraya verilmesi örneklerinde olduğu gibi veya bunların hurda ve döküntülerinin satış gelirleri gibi gelirler de bu faaliyet alanına dâhil edilir. Ancak maddi ve maddi olmayan duran varlıkların satışından elde edilen arızı satış kazançları bu alanla değil yatırımlar faaliyet alanı ile ilişkilendirilir (IASB p.33 b). Ana faaliyetler kapsamında doğan istisnai gelir ve giderler de söz konusu olabilir (IASB BC56).

Yatırım faaliyet alanı “ kendine has ve diğer işletme kaynaklarından bağımsız bir şekilde gelir

⁷Bu projeler “Disclosure Initiative- Açıklamalar İnisyatifi, Primary Financial Reporting-Temel Finansal Tablolar, Management Commentary-Yönetimin Yorumları” başlıklarını taşımaktadır.

⁸Bu projelerin niteliği hakkında daha ayrıntılı bilgi için aşağıdaki kaynağa başvurulabilir. Sultanoğlu B, “Finansal Raporlamada Daha İyi İletişim”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Mayıs 2020, s.231 <https://turmob.org.tr/ekutuphane/Read/Ocb28d76-3b65-4fe6-9a54-04d7085587ee> Erişim Tarihi: 02.09.2020.

yaratır.” Yatırımlar maddi ve maddi olmayan duran varlıklar, yatırım amaçlı gayrimenkuller ile finansal yatırımları kapsar (IASB Par B32).

Tablo 1. Taslak Kâr veya Zarar Tablosunda Kârın Kaynakları⁹

Satış Hasılatı (Ana Faaliyet Gelirleri)	X	Esas Faaliyet Kâr veya Zararı
Satış Maliyeti ve Ana Faaliyetlerle İlgili Giderler	(X)	
Ana Faaliyetler Kâr Zararı	X	
Ana Faaliyetler ile Bütünleşmiş İştiraklerden ve Ortak Yönetime Tabi İşletmelerden Sağlanan Gelir ve Giderler	X	İştirak ve Müşterek Yönetime Tabi İşletme Faaliyet Kâr veya Zararı
Ana İşletme ve Bütünleşik İşletmeler Kâr Zararı	X	
Ana İşletme ile Bütünleşmemiş İştiraklerden ve Ortak Yönetime Tabi İşletmelerden Sağlanan Gelir ve Giderler	X	Yatırım Faaliyetleri
Yatırım Gelirleri	X	
Faiz ve Vergi Öncesi Kâr Zarar		
Nakit ve Nakit Benzerlerinden Faiz Gelirleri	X	Finansman Faaliyetleri
Finansal Faaliyetlerden Giderler	(X)	
Çalışanlara Sağlanan Fayda Karşılıkları ve Diğer Karşılıklar	(X)	
Kapsamında Faiz Giderleri		
Vergi Öncesi Kâr ve Zarar	X	
Vergi Gideri / Geliri	X	
Südüdüülen Faaliyetler Kâr Zararı	X	Durdurulan Faaliyetler
Durdurulan Faaliyet Net Kâr Zararı	X	
Dönem Kâr Zararı	X	

Yatırımlardan sağlanan gelirler ve giderler kapsamına;

- Faiz gelirleri

⁹General Presentation and Disclosures, Exposé Draft, ED 2019/7'den geliştirilmiştir.

- Varlıklarda değer düşüklüğü zararları
- Finansal varlıklar alım satım kazançları,
- Gerçeğe uygun değerlemeden doğan farklar
- Kâr payları (temettü)
- İşletme esas faaliyetleri ile entegre olmamış iştiraklerden ve müşterek faaliyetlerden sağlanan gelirler
- Özkaynak yönetimine göre değerlendirilmeyen diğer finansal yatırım gelirleri girmektedir.

Diğer Yatırım Gelirleri kapsamına ise;

- Yatırım amaçlı gayrimenkul gelir/giderleri,
- Değer düşüklüğü zararları/bunların iptalleri,
- Spekülatif amaçlı yatırımların kâr veya zararları,
- Maddi/maddi olmayan duran varlık, iştirak satış karı ve zararları girmektedir.

Finansal Faaliyetler alanının amacı, işletmenin finansmanı kapsamında varlıklardan ve borçlardan kaynaklanan gelir ve giderlere ilişkin geçerli bilgiler sunmaktır. Bu kapsama;

- Nakit ve nakit benzerleri kaynakların elden çıkarılması nedeniyle doğan gelir ve giderler,
- Finansal borçlardan kaynaklanan gelir ve giderler (kredi, leasing, tahvil gibi borçlanma faizleri ve kur farkları, finansman faaliyetleri alanı kapsamında doğmayan bazı yükümlülükler nedeniyle doğan faiz giderleri dahildir). Örneğin çalışanlara sağlanan faydalar kapsamında hesaplanan faiz maliyetleri, herhangi bir varlığın geri teslim edileceği zaman için taahhüt edilen yükümlülükler nedeniyle ayrılan karşılıkların faiz tutarı, IFRS 5 p.7 kapsamında, garanti ve benzeri yükümlülüklerde zamana paralel artışı karşılamak üzere ayrılan karşılıklar gibi giderler yine bu faaliyet alanına ait bulunmaktadır.
- Ticari borçlar kapsamında doğan faiz ve benzeri giderlerinde finansman giderleri kapsamında sınıflanması öngörülmektedir. Örneğin vade uzatılması nedeniyle doğan faiz ve kur farkları gibi^{10,11}

¹⁰ Buradan pasif hesapların tamamına ilişkin doğan kur farkı ve faiz giderlerinin ve bu nitelikteki diğer giderlerin örneğin borsalardan veya tezgâh üstü işlemlerde doğması muhtemel ücretler, komisyonların finansman giderleri sınıfında yer alacağı anlaşılmaktadır.

¹¹ Burada tedarikçilere olan borçlar nedeniyle reeskont gelirlerinin veya bunların hesaplarına yürütülen faiz giderlerinin, alacak reeskontu veya vade farkları gibi ana işletme faaliyetleri ile neden ilişkilendirilmediği anlaşılamamıştır.

Ana Faaliyetler ile Bütünleşmiş İştirakler Kâr Zararları: Bugüne kadar alışık olmadığımız bir bakış açısıyla, iştirak ve müşterek yönetime tabi ortaklıklardan sağlanan kâr ve zararlarda ana işletmenin faaliyetleri ile entegre olmuş, yani işletmenin ana faaliyetlerine destek olacak şekilde ve önemli oranda satışları veya aksine ondan alışları olanları ayrı (bütünleşik), aralarında ana faaliyetle ilgili önemli ölçüde alış/satış olmayanlardan (bütünleşik olmayan) elde edilen gelirlerin ayrı alt bölümlerde raporlama gereği doğmaktadır. Burada bütünleşik/bütünleşik olmayan ayırımında “anamlı çift taraflı bağımlılık” kriter olarak kullanılmaktadır. Bunun sonucuna göre ara kalemler açılmaktadır. Standart da ana faaliyetlerle bütünleşmiş (entegre olmuş)iştiraklerden kâr veya zararlar ayrı bir faaliyet (kâr) alanı gibi sınıflanır ise de görüşümüze göre bunları işletme ana faaliyetleri sınıfına dahil etmek yanlış olmayacaktır. Ana faaliyetler ile bütünleşmiş (entegre) olmayanlardan sağlanan kâr veya zararları ise yatırımlar faaliyet alanına almak olanaklıdır.

Olağan/Olağanüstü Gelir ve Gider kalemlerine taslak halindeki IAS 1’de ayrı bir bölüm veya kâr kaynağı olarak yer verilmemektedir. Bu tür kalemler ilgili oldukları kâr veya faaliyet alanları içinde raporlanacaklardır. Ancak, bunların neden olağanüstü sayıldıklarına ilişkin açıklamalar ayrı bir dipnotta açıklanacaktır. Bu gelir veya giderlerin gelecekte tekrarlanmaları beklenmediği için kârın kaynaklarına ilişkin geçmiş dönemin analizlerinde dikkate alınsa bile gelecek tahminlerinde yer almaması uygun olacaktır; çünkü, bunlar sürekli yakın bir gelecekte doğması beklenmeyen kalemlerdir. Dolayısıyla bunlar faaliyet alanlarından işletme/yatırım/finansman çıkarılarak ayrı bir kâr alanı gibi tabloya alınacaklardır.

Taslak dönem kâr veya zarar tablosunu burada konu etmemizin nedeni diğer kapsamlı gelirler ile ilgisi nedeniyledir. 2022 yılı başından itibaren zorunlu olarak uygulanacağı beklenen kâr veya zarar tablosunun bu yeni şekli ile kârın kaynaklarını daha iyi yansıtacağına inanıyoruz.

Acaba diğer kapsamlı gelir tablosunda yer alan gelir ve gider kalemleri kârın kaynakları açısından nasıl ele alınacaktır? Kapsamlı gelir tablosu ayrı bir kâr veya zarar kaynağı olarak mı görülecektir? Yoksa her bir kalem ilgili oldukları fonksiyon (ana faaliyet/yatırım/finansman), gelirleri, giderleri ile mi eşleştirilecektir. Bu konuda her iki yaklaşıma da rastlanmaktadır. Bazı yayınlarda bu tablo verileri ayrı bir kâr zarar kaynağı olarak görülürken, kapsamlı gelir kalemlerinin niteliklerine göre dönem kâr zararına alınarak analiz yapılmasını önerenlere de rastlanmaktadır (Adolf ve diğerleri 2016). Kanımıza göre diğer kapsamlı gelirlerin her bir unsurunu niteliğine göre kârın kaynaklarına dağıtmak (işletme /yatırım/finansman) ve böylece toplam kâra (cari faaliyet kârına) ulaşmak doğru olacaktır.

4.2.1. Dönem Gelir ve Giderlerinin Ayırıştırılması

Daha önce belirtildiği üzere kârlılık analizleri geçmişe yönelik olarak yönetimin performansını değerlendirmek, geleceğe yönelik olarak da işletmenin gelecekteki kârlarını tahmin etmek amacıyla yapılır. Eğer işletmenin mevcut kâr kaynaklarının yapısının ve tutarlarının gelecekte de devam edeceği varsayımı yapılıyor ise, bu varsayımı bozan olası durumlar nedeniyle mevcut rakamlardan bazı

düzeltilmeler veya netleştirmeler yapılmalıdır. **Yasal muhasebenin dışında tamamen çalışma kâğıtları üzerinde yapılacak bu düzeltme konuları kısaca şu kalemlerde yoğunlaşır.**

Olağanüstü gelirler veya olağanüstü giderler; Burada kastedilen gelecekte tekrarlanma olasılığı düşük olan veya bir defalığına doğduğu düşünülen gelir ve giderlerdir. Bu tür gelir ve giderler her üç kârlılık alanında da ortaya çıkabilirler. Ancak bunlar arızı oldukları ve gelecekte tekrarlanmayacakları için kârın kaynağı olarak irdelenmeyecek ve kâr kaynaklarına (çekirdek kâra) ilave edilmeyeceklerdir. Bunlar kayıtlı oldukları faaliyet alanı gelir veya giderinden çıkarılacaklardır ve olağandışı sonuçlar içinde raporlanacaklardır. Büyük ölçüde ödenen ceza ve tazminatlar, doğal afet zararları bu kapsamda düşünülebilir (vergi cezaları, sigorta cezaları, ölen veya kazaya uğrayan personele ödenen tazminatlar gibi).

Gelecekte tekrarlanma olasılığı olmakla birlikte, aynı düzeyde veya sıklıkla ortaya çıkma olasılığı düşük gelir ve gider unsurlarıdır. Örneğin, kullanım ömrünü tamamlamış veya hurdaya çıkmış duran varlık satış gelirleri, bunların geçici süre kiraya verilmesinden sağlanan gelirler bir bütün olarak alınırsa her yıl ortaya çıkarlar. Bu gibi durumlardaki gider ve gelirler **işletme faaliyetlerine** alınır. Bir makine grubunun, bir arsa veya binanın elden çıkarılmasından doğan yüksek düzeyde kazançlar, iştirak satış kazançları, maddi/maddi olmayan duran varlıklarda değer düşüklüğü testi sonucunda ortaya çıkan zararlar, varsa şerefiye tutarının azaltılması nedeniyle doğan zararlar dönem kâr veya zararından düşülmeli ve olağan dışı gelir ve giderlere alınmalıdır.

Yeniden yapılandırma maliyetleri dikkate alınmamalıdır.

Durdurulan faaliyetlerden kâr veya zararlar da gelecek yıllarda tekrarlama olasılıkları olmadığı için dönem kâr veya zararından düşülecek gelir ve gider unsurlarındandır.

Geleceğe ilişkin tahmin yapılırken gerçeğe uygun değerle değerlendirilmeden doğan aleyhte farkların süreklilik açısından ele alınışında oldukça önemli hususlar vardır. Yatırım amaçlı gayrimenkullerde, gerçeğe uygun değer farklarının diğer kapsamlı gelirden geçirdikten sonra özkaynaklarda muhasebeleştirilebildiği finansal araçlarda¹², maddi ve maddi olmayan duran varlıklarda değer düşüklüğüne ayrı bir önem atfedilmelidir. Bunlarda değer düşüklüğü olduğu zaman doğrudan dönem kâr veya zararında muhasebeleştirilirken, değerlendirme artışları diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilirler. Değer düşüklüklerine ilişkin yazılan zararların sürekliliği konusunda detaylı inceleme gerekmektedir. Takdire göre de net kârdan düşülmelidir.

Sabit getirili finansal varlık değerlendirme farkları yönetim tarafından yatırım portföyü kapsamında (bunların yönetim şekli faizin ve anaparanın tahsili amaçlıdır) iktisap edilen, yönetim tarafından vazgeçilemeyecek bir şekilde karar alındığında kâr veya zarar yerine diğer kapsamlı gelirlerde

¹² İlk iktisaplarında böyle bir karar alınması koşuluyla

muhasabeleştirilebilirler. Ancak ister kâr veya zararda isterse diğer kapsamlı gelirden muhasabeleştirilsinler bunlardan elde edilen gelir ve giderler finansman faaliyet alanında gelir olarak dikkate alınarak kârlılık analizi kapsamına alınması gerekir.

Bu ilave ve indirimlerden sonra dönem kâr veya zararı ileriye doğru taşınabilecek, gelecekteki tahminlere temel olabilecek duruma getirilmiş olacaktır. Yani çekirdek kâra ulaşılmış olacaktır. Ancak, diğer kapsamlı gelir unsurlarına da ayrıca bakmak yararlı olacaktır; çünkü, bu şekilde bulunmuş dönem kâr veya zararına diğer kapsamlı gelir kalemleri eklenecek veya indirim konusu yapılacaklardır. Aşağıda özet bir şekilde bu kalemler incelenmektedir.

4.2.2. Diğer Kapsamlı Gelir Kapsamındaki Gelir ve Giderlerin Ayırıştırılması

Diğer kapsamlı gelirler kâr veya zararda tekrar sınıflanacak ve sınıflanmayacak kalemler şeklinde ikiye ayrılmaktadırlar. Bunların faaliyet (kâr) alanlarına dağıtımını topluca gösterebilmek amacıyla Ek 1 Tablo 3'te yer verilmektedir. Burada bazı özelliği olan kalemler aşağıda özet bir şekilde açıklanmaktadır.

- a) **Maddi/maddi olmayan duran varlıklarda yeniden değerlemelerden doğan farklar;** Bu varlıklar hangi faaliyet alanında kullanılıyor iseler bunların değerlendirme farkları da o alanla ilişkilendirilecektir. Bu varlıklar genelde üretim, satış, genel yönetim faaliyetlerini desteklemek için kullanılmaktadırlar. O halde **ana faaliyetler (işletme)** kapsamına alınacaklardır. Ancak bu değerlemeler her yıl yapılmamakta, aralıklı olarak yapılmaktadır. Dolayısıyla arazi bir durum söz konusudur ve gelecekte de ortaya çıkmaları garanti değildir. Ancak, başka bir gerçek varsa oda bunların özellikle arsa ve binalar ile ilgili olanların her yıl dönemsel olarak artıyor olmasıdır. İleriye yönelik tahminlerde beklenen artış oranında götürü bir rakam ilave alınabilir. Geçmiş dönem rakamları irdelenirken, yine düzeltmeler yapılabilir.
- b) **Çalışanlara sağlanan faydalar kapsamında hesaplanan aktüer kazanç ve kayıplarda** işletme yönetiminin faaliyetinden değil, bir önceki yıl yapılan tahminlerin sonucunda doğmaktadır. Dolayısıyla yönetimin başarısı ile ilgili olarak değil, işletmenin genel performansı ile ilişkilendirilebilir. Çalışan personelle ilgili olduğu için işletme kârları ile ilişkilendirilir. Bu kalemin temel özelliği her yıl farklı şekilde, yani bir yıl kâr ile sonuçlanırken izleyen yıl zararlı sonuçlanıyor olabilmesidir. Yani oynaklığın fazla olmasıdır. Bir yıl artı sonuç verirken izleyen yıl eksi bir sonuç verebilir. Bunun için ileriye yönelik tahminlerde ortalama bir rakam alınabilir. Temel bir çözüm ise her yıl ortaya çıkan farkları ana faaliyetler kâr alanına ilave etmektir.
- c) **Özkaynağa dayalı finansal araçlara yapılan yatırımlardan kaynaklanan kazanç ve kayıplar** daha sonra kâr veya zararda yeniden sınıflandırılmayacak gelir veya giderleri temsil etmektedir. IFRS 9'un 2018'de yürürlüğe giren şekline göre prensipte tüm özkaynak araçları

kâr veya zararda muhasebeleştirilir. Ancak stratejik amaçlı özkaynak araçları için uzun süreden çıkarılmayacak olan dolayısıyla temel amacı getirisinden faydalanılacak olanlarının ilk iktisapta geri dönülemez şekilde karar verilmesi durumunda özkaynaklarda değerlemesi mümkündür (IFRS 9 4.1.4). Bunların gelirleri gelecek dönemlerde de devam edecektir. Dolayısıyla kârın kaynakları kapsamında **yatırım faaliyetlerine** ilave edilmesi gerekir¹³.

- d) **Özkaynaktan pay alma yöntemiyle değerlendirilen yatırımların diğer kapsamlı gelirinden kâr veya zararda sınıflandırılmayacak paylar** iştiraklerin özkaynaklarında dönem kârının dışında artış yaratan unsurlardır. Bunların bir kısmı daha sonra diğer kapsamlı gelire dönüşü olacaklar ve bir kısmı da dönüşü olmadan diğer özkaynaklara devredileceklerdir. Yavru işletmenin bilançosunda meydana gelen artıştan raporlayan işletme hissesi oranında pay alacaktır. Ancak burada bir durumu ayırmak gerekmektedir. Yukarıda değinildiği gibi, IASB tarafından hazırlanmakta olup, yakın zamanda yürürlüğe girecek olan kâr veya zarar tablosunda iştirakler, ana faaliyetlerle bütünleşmiş ve bütünleşmemiş olarak ikiye ayrılmaktadır. Diğer kapsamlı gelir tablosunda kira rakamı faaliyet alanlarına dağıtılırken ana faaliyetler ile bütünleşmiş olanları işletme faaliyetlerine, bütünleşmemiş olanları yatırım faaliyetlerine almak gerekmektedir. Ancak, yenilenmesi beklenen kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu formatına göre ana faaliyetler ile bütünleşmiş iştirak kârlarının ayrı bir kâr kaynağı olarak sınıflandığı görülmektedir.
- e) **Kredi riskindeki değişikliğe bağlı olarak doğan finansal yükümlülüğün gerçeğe uygun değerindeki değişiklik:** IFRS 9 5.7.1 (c), 9.5.7.7'ye göre bir işletme ihraç ettiği borçlanma belgelerini (tahvil, finansman bonusu gibi) isterse itfa edilen maliyet değeri yerine gerçeğe uygun değerle değerleyip farkı kâr veya zararda muhasebeleştirebilir. Ancak ihraç edilen menkul kıymetlerin piyasa değeri genel ekonomik durumdan değil de, ihraç eden işletmenin kredi değerliliğinin düşmesi neticesinde doğmuş ise bu kapsamda doğan lehte fark, kâr veya zarar yerine diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilecektir. Bu kalemin sürekliliği ve bilançoda devamlı kalma olasılığı yoktur. Borcun itfa dönemine kadar bilançoda raporlanan ve her değerlendirme döneminde farklılaşan bu değer, borçlanma belgelerinin bedellerinin ödenmesi ile birlikte kar zarar etkili olarak kapanacaktır. Borcun itfasından sonra böyle bir kalem kâr bilançoda kalmayacaktır. Bu nedenle bu bilanço kaleminin hiç gelir veya gider olarak alınması gerekmez. Yani bu kalem herhangi bir kâr alanına ilave edilemez. Ancak, genel dengeyi

¹³ Bu kalem esasında hisse senedi yatırımlarında meydana gelen gerçeğe uygun değer değişimlerini kapsamaktadır. IFRS9'a göre bu yatırımların değer değişimi normalde dönem kâr zararında muhasebeleştirilir. Ancak işletme yönetimleri bunların ilk iktisaplarında aldıkları dönülemez kararlarla değerlendirme farklarını diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirebilirler ve bunlar elden çıktığında farklar (kâr veya zararlar) tekrar Kâr Zararda yer almazlar. Ancak başka bir özkaynak hesabına devredilirler. Bunlar ülkemizde değişik nedenlerle pek de ticari olmayan amaçlarla alınan çoğu zaman kurucu hisse senetlerinin (Bağlı Menkul Kıymetler) hesap grubunda izlenenlerdir.

sağlamak için itfa edilmediği değerlendirme dönemlerinde olağan dışı sonuçlar kapsamına almak uygun olabilir.

f) **Satışa hazır finansal varlıklar fonu:** Bu kalem IFRS 9'un yürürlüğe girmesi ile birlikte kalkmış, esasında değişikliğe uğramıştır. Bunlar hem getirisinden faydalanmak, hem de gerektiğinde spekülatif amaçlarla satışa konu edilebilen araçlardan oluşmaktadır. Yine hem borçlanma araçları hem özkaynak araçları olabilir. Borçlanma araçlarından bu şekilde sınıflananlarda değerlendirme farklarının faize ve faizin kur farkına denk gelen kısmı dönem kâr veya zararında, piyasa farkı (gerçeğe uygun değerlendirme farkı) ise kapsamlı gelirden sınıflanırdı. Standardın son şekline göre yine borçlanma araçlarında, eğer yönetim bunu hem faizden faydalanmak hem de satışa hazır durumda tutarak alım satımına da konu edecek ise faizler kâr veya zararda, gerçeğe uygun değer farkları ise diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilecektir. Varlık elden çıkarıldığında öz kaynaklarda biriken tutarlar dönem kar zararına aktarılırlar. Özkaynak araçlarında kaydedilen değerlendirme farkları da yukarıda belirtildiği gibi ihtiyari olarak diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilebilirler (IFRS 9 4.1.2a ve 5.7.10). Varlık elden çıkarıldığında da özkaynakların başka bir kalemine alınırlar. Bunların ilgili olduğu kâr alanı yatırım gelirleridir.

g) **Yabancı para çevrim farkları:** Çevrim farkları iki nedenle ortaya çıkarlar. İlki, yurt dışında veya yurt içinde olmakla birlikte raporlama para birimi ana işletmenin raporlama para biriminden farklı olduğu bağlı ortaklıkların finansal tablolarının konsolidasyona alınması sırasında doğar. Böyle bir durumda tüm aktifler ve tüm yükümlülükler parasal /parasal olmayan ayırımı yapılmadan cari kurlar ile dönüştürülürler. Ancak özkaynaklar ile kâr veya zararlar bunların doğduğu işlem tarihindeki kurlar ile ana işletmenin raporlama para birimine dönüştürülürler. Özellikle net dönem kârı rakamları doğdukları tarihlerdeki kurlar bilinmediği ve bilinse dahi bu dönüştürmenin zor olduğu durumda dönemin ortalama kurları ile dönüştürülürler. Sonuçta bilançodaki dönem kârının TL karşılığı ile ortalama kurlar kullanılarak düzenlenen kâr veya zarar tablosundaki TL karşılığı arasında bir fark doğar. Bu farkta diğer kapsamlı gelir tablosundan geçirildikten sonra özkaynaklarda raporlanırlar (Oğuz, Atay, 2016). Yine diğer özkaynak rakamlarının dönüştürülmesinde de buna benzer farklar çıkar. Bunlar her dönem kurlar farklılaştıkça özkaynakları mutlak rakam olarak değiştirmezler. Ancak, özkaynağın yapısını değiştirirler. Gerçek anlamda bir gelir veya gider değillerdir. Bu nedenle, bu rakamlar kâr veya zarar olarak dikkate alınmazlar (Adolf ve diğerleri, 2016).

Bunların ikincisi, yine yurt dışında olduğu için yabancı para ile iktisap edilen ve muhasebede de yabancı para cinsinden takip edilen parasal olmayan kıymetlerin işlem günü değil de, değerlendirme günü kurları ile TL'ye çevrilmesinde ortaya çıkarlar. Örneğin, Almanya'da bir gayrimenkul

alındığında, bedeli ödeme günlerinin kurları ile TL olarak kayda alınır. Dönem sonlarında aynı parasal varlıklar gibi cari kurla değerlendirilir. Ancak, değerlendirme farkları kâr veya zararda değil, diğer kapsamlı gelir üzerinden özkaynaklarda yeniden sınıflandırılmayacak kalemler içinde gösterilirler. Yine bazı işletmeler serbest bölgelerdeki işletmelerinin hesaplarını yurt içindeki ana işletmenin hesapları ile konsolide etmeleri sırasında bu sorunla karşılaşabilirler¹⁴. Bunlarda süreklilik vardır ve yurt dışındaki parasal olmayan kıymetin kullanımına paralel düzeltme yapılarak işletme faaliyeti-yatırım-finansman faaliyetinden şeklinde kârın kaynakları olarak sınıflandırılırlar. Örneğin bu kiraya verilen ve maliyet bedeli ile değerlendirilen bir gayrimenkul ise yatırım faaliyetlerinde, irtibat ofisi veya şube gibi kullanılan bir gayrimenkul ise işletme faaliyetlerine alınır.

Yukarıda üzerinde ayrıca durmadığımız diğer kapsamlı gelir kalemlerinin çoğu finansman faaliyet alanı ile ilişkili bulunmaktadır ve kesinleştikleri takdirde tersine sınıflanacaklardır. Yani diğer kapsamlı gelire tekrar geri döneceklerdir. Bu kalemlerde özellikle dikkat edilmesi gereken husus şudur. Bunlar kesinleştiklerinde yasal kayıtlarda (VUK'a uygun kayıtlarda) alış maliyeti ile satış fiyatı arasındaki fark kadar kâr veya zarar yer alacaktır. IFRS'lere göre düzenlenen kâr veya zarar tablosunda da aynı rakamın yer alması gerekmektedir. Ancak bu rakamın satışın yapıldığı dönemden önceki dönemde elde edilen kâr veya zararlar diğer kapsamlı gelir tablosu üzerinden özkaynaklarda birikimli olarak muhasebeleştirilmiş bulunmaktadır. Finansal varlık elden çıktığına göre bu kısmın diğer kapsamlı gelir tablosu üzerinden özkaynaklardan çıkarılması gerekir. Bu aşamada finansal varlık hesabına alacak kaydedilirken diğer kapsamlı gelir (özkaynak) hesabına borç kaydedilecektir. İşte ileriye taşınacak veya dönemi irdelemekte kullanılacak kâr rakamına erişebilmek için diğer kapsamlı gelirdeki tutarı dönem kâr veya zararında olan rakamdan çıkarmak gerekmektedir. Aksi halde aynı kâr iki defa kayda alınmış olacaktır¹⁵.

Korunma amaçlı işlemlerden doğan gelir ve giderlerin sınıflamasında bunların ne amaçla veya

¹⁴ Ülkemizdeki Serbest Bölgeler mevzuatına göre burada tüm hesapların dolar cinsinden tutulması zorunlu olduğu için böyle bir durum doğmaktadır.

¹⁵ Örneğin, 1.1.2019'da bir hisse senedi 100.-TL'ye satın alınmış olsun ve bunun yıl sonunda gerçeğe uygun değeri 125.-TL olarak tespit edilmiş olsun. Yıl sonunda VUK Bilançosunda bu finansal varlık 100.-TL olarak görülürken, IFRS bilançosunda 125.-TL olarak görülecek, diğer taraftan diğer kapsamlı gelirlerde 25.-TL gelir (alacak) raporlanacaktır. Bu aynı zamanda özkaynaklarda 25.-TL olarak yer alacaktır. Eğer bu varlık izleyen yıl 30.5.2020'de 150.-'ye satılır ise 30.6.2020 tarihli VUK bilançosunda varlıklarda ve özkaynaklarda doğrudan bununla ilgili bir rakam yer almayacak dönem kâr zararında 50.-TL yer alacaktır. Ancak IFRS bilançosunda da herhangi bir tutar yer almayacaktır. IFRS'ye dönüştürme kaydı olarak diğer kapsamlı gelirlere 25.-TL borç yazılırken, Finansal Varlık hesabının alacağına 25.-TL düzeltme kaydı yapılacaktır. Böylece, IFRS dönem kâr veya zarar tablosunda da 50.-TL raporlanmış olacaktır. Ancak kârın kaynakları incelenirken finansal faaliyet gelirleri kâr zarardaki gibi 50.- olarak değil, 25.-TL olarak alınacaktır.

hangi faaliyet alanı (işletme, finans, yatırım) ile ilişkili olarak yapıldıklarının da dikkate alınması gerekir. Örneğin her herhangi bir hammadde grubunun fiyat artışlarından korunmak için girişilmiş bir opsiyon pozisyonu veya forward işlemi söz konusu ise işletme faaliyetlerine, eğer faizli ve/veya döviz üzerinden ödenecek finansal borçlardan korunma amaçlı bir işlemden kaynaklanmış ise finansman faaliyetlerine dâhil edilecektir.

Bu ilkelere bağlı olarak yapılacak dönem kâr veya zararı ile diğer kapsamlı gelirin birleştirilmesi neticesinde kârın kaynaklarına (faaliyet alanlarına) ilişkin toplam gelir ve giderler bulunabilecektir. Böylece çekirdek kâr ortaya çıkarılmış olacaktır. Daha sonra bunlar ileriye yönelik tahmine esas olurken, genel ekonomik durumda, işletmenin beklenen yatırımlarında meydana gelecek değişiklikler dikkate alınacaktır.

Örnek: Bu yaklaşıma küçük bir örnek olarak BİST’te işlem gören çimento üreten bir işletmenin 2019 yılı finansal tabloları örnek olarak alınmış ve dipnotlarından da yararlanılarak bir çalışma yapılmıştır. Çalışma Tablo 2’de yer almaktadır. Bu çalışma sadece bir dönemlik olduğu için ve geleceğe yönelik beklentiler hesaba katılmadığı için geleceğe yönelik olarak aynen kullanılmasında yeterli değildir. Ancak geçmişini irdelemek için yeterli olduğuna inanıyoruz.

Tabloda 1. sütunda kâr zarar ana grupları yer almaktadır. 2. sütun ise işletmenin kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosundan türetilerek alınmıştır. 3.sütunda ise kârın kaynaklarını daha doğru hesaplayabilmek için gerçekleştirilen yeniden sınıflama ve düzenlemeler yer almaktadır. Nihayet 5, 6, 7nci sütunlar kârın kategorilerini yorumlamak amacıyla geliştirilmiş sütunlardır. Bu sütunlar şu şekilde yorumlanabilir.

5. Sütun: Toplam kapsamlı kâr olarak kazanılan 100.- TL’nin hangi kâr kaynaklarından oluştuğunu göstermektedir. Görüldüğü gibi her bir kapsamlı 100.-TL’nin kazanılması için 113,04 TL normal işletme faaliyetlerinden kâr edilmiş bulunmaktadır. Ayrıca 6,72 TL’ye yatırım faaliyetleri kapsamında gelir doğmaktadır. Böylece 119,76 TL gelir elde edilmiş olmaktadır. Ancak bu yıl tesadüfen olduğu da kabul edilebilir ki, bir iştirakin satışından 34.982.866.- TL diğer olağan dışı faaliyet olarak 2.189.620.- TL olmak üzere 37.172.486.- TL gelir, yatırım ve işletme faaliyet alanından düşülerek olağan dışı gelirlere alınmıştır. Bu 100.- TL’lik kapsamlı gelirin 37,17 TL’sine denk gelmektedir. Böylece toplam gelir 125,51 TL’ye denk gelmektedir. Ancak 25,51 TL vergi gideri olarak ayrılınca 100.- TL toplam kapsamlı gelir kalmaktadır.

6. Sütun: Bu sütun sürekliliği olan kârın hangi kaynaklardan elde edildiğini gösteren sütundur. Eğer 100.-TL çekirdek kâr elde edilmiş ise bunun kaynaklarını göstermektedir. Bu kazanca ulaşabilmek için 127,96 işletme faaliyeti kârı ve ayrıca 7,61 TL de yatırım kazancı elde edilmiştir. Ancak bunları kazanabilmek için 35,57 oranında finansal giderlere katlanılmıştır.

7. Sütun: Bu sütun biraz daha farklı bir bakış açısı ile düzenlenmiştir. Bu kez tablo, eğer işletmenin ana faaliyetlerinden 100.- TL kalıyor ise vergi sonrasında net kapsamlı gelire ne kadar kalıyor sorusunun yanıtını vermektedir. Burada görüldüğü gibi 100.- TL faaliyet geliri elde ediliyor ise ayrıca 5,95 TL yatırım geliri elde edilmektedir. Bunun 27,80 TL'si finansman giderlerine gitmektedir. Bundan da 22,57 TL vergi gideri düşüyorsa 88,46 TL net toplam kapsamlı kâr kalmaktadır.

Bu yaklaşım kârın kaynaklarına kabaca, ancak yayınlanması beklenen “Temel Sunum ve Açıklamalar Standardında” yer alan kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunu esas alarak yapılan bir çalışmadır. Düzeltmelerde kullanılan rakamlar denetim raporundan alınan rakamlardır. Hatta olağandışı gelirler kapsamında alınan 2.189.620.- TL esas faaliyetlerden gelirler ve giderler içinden alınan diğer başlığını taşıyan unsurlardır. Bu rakam gerçek niteliğinden çok örneği genişletebilmek için alınmıştır.

Tablo 2. Kârın Kaynaklarının Ayrıştırılması

1	2	3	4	5	6	7
	Raporlanan Kâr	Düzeltilme Toplamı	Ayrıştırılmış Kâr	%	%	%
İşletme Faaliyetleri	55.236.608	57.808.737	113.045.345	113,04	127,96	100,00
Yatırım Faaliyetleri	41.703.606	(34.982.866)	6.720.740	6,72	7,61	5,95
Finans Faaliyetleri	35.125.773	(66.548.069)	(31.422.296)	-31,42	-35,57	-27,80
Diğer Kapsamlı Gelirler	(6.337.035)	6.337.035	0,00			
Çekirdek Kâr			88.343.789	88,34	100,00	
Olağandışı Kârlar			37.172.486	37,17	42,08	32,88
Vergi Gideri	<u>(25.723.684)</u>	(212.511)	<u>(25.511.007)</u>	<u>-25,51</u>	<u>-28,88</u>	<u>-22,57</u>
Toplam Kapsamlı Gelir	100.005.268		100.005.268	100,00	113,20	88,46

Tablo 3. Kârın Kaynaklarına Ayrıştırılmasında Yapılan Düzeltme ve Sınıflamalar

	Raporlanan	İlave	İndirim	Düzeltme Toplamı	Ayrıştırılmış Kâr
İşletme Faaliyetlerine İlişkin Düzeltmeler	55.236.608			57.808.737	113.045.345
<i>Arzi Gelir ve Gider Farkı</i>			2.189.620		
<i>Aktüer Kazanç ve Kayıplar</i>			1.063.386		
<i>Ana Faaliyetler İle Bütünleşmiş</i>					
<i>İştirakler Kâr Payları</i>			5.486.326		
<i>Banka Faiz ve Kur Farkı Gelirleri</i>		66.548.069			
Yatırım Faaliyetleri	41.703.606			34.982.866	6.720.740
<i>İştirak Satış Kazançları</i>			34.982.866		
Finans Faaliyetleri	35.125.773			(66.548.069)	(31.442.296)
<i>Banka Faiz ve Kur Farkı</i>			66.548.069		
Diğer Kapsamlı Gelirler	(6.337.035)			6.337.035	0
<i>Aktüer Kazanç ve Kayıplar</i>			1.063.386		
<i>Vergi Geliri</i>		212.677			
<i>Özkaynak Yöntemi ile</i>					
<i>Değerleme Zararları</i>			5.486.326		
Olağandışı Gelir ve Karlar				37.172.486	37.172.486
<i>İştirak Satış Kârları</i>		34.982.866			
<i>Diğer Arzi Gelir ve Gider Farkı</i>		2.189.620			
Dönem Vergi Gideri	(25.723.684)			(212.677)	(25.511.007)
<i>Aktüer Kazanç ve Kayıpların</i>			212.677		
<i>Ertelenmiş Vergi Etkisi</i>					

5. DİĞER KAPSAMLI GELİRLERİN DİĞER FİNANSAL ANALİZLERE ETKİSİ

Eğer belirli bir dönemde elde edilen gelirlere ve giderlere daha geniş bakış açısıyla yaklaşıyor ve diğer kapsamlı gelir unsurlarını dönem kâr veya zararına ilave ederek toplam kapsamlı kâr veya zarar tutarına ulaşıyor ise, finansal analizlerde de dönem kâr veya zararı yerine toplam kapsamlı kâr bilgisinin kullanılmasını beklemek doğaldır. Ancak, yine de yapılacak analizin amacı açısından hangi kâr rakamının daha uygun olduğu her zaman irdelenmelidir. Bu tabloda sunulan bilgiler kârlılıkla ilgili olduğuna göre kârlılık analizi ile ilgili oranları incelemek gerekmektedir. Kârlılıkla ilgili analizler,

- a) Satış kârlılığı ile ilgili
- b) Öz sermaye kârlılığı ile ilgili
- c) Aktif kârlılığı ile ilgili,

olabilir. Bu açıdan analize kısaca bakılacaktır.

5.1. Satış Kârlılığı ile İlgili Analizler

Diğer kapsamlı gelir tablosunda satış veya hasılat ile ilgili herhangi bir gelir veya gider kalemi bulunmamaktadır. Dolayısıyla brüt kâr ve kâr marjı, net faaliyet kârı ve kâr marjı, vergi öncesi veya vergi sonrası kâr ve kâr marjları hesaplanması açısından diğer kapsamlı gelirlerin hiçbir etkisi bulunmamaktadır. Yani kâr zarar hesabının yatay, dikey, oran analizini etkilememektedir. Ancak ülkemizde satış kârlılığı ile ilgili analizler kâr veya zarar tablosunun dikey analizi şeklinde yapılmaktadır. Net satışlar rakamına 100 değeri verildikten sonra net dönem kârına doğru ilerlenmekte ve her bir gelir ve gider kaleminin net satış hasılatından ne ölçüde pay alındığı bulunmaktadır. Buradan itibaren diğer kapsamlı gelir tablosu kalemleri de net dönem kârına ilave edilerek sonuç olarak yüzde analizi diğer kapsamlı gelir rakamı ile sonuçlandırılabilir. Böylece her 100 TL'lik satıştan ne kadar geniş anlamda kâr veya zarar kaldığı tespit edilebilir.

5.2. Özsermaye Kârlılığı ile İlgili Analizler

Bu oran ortaklar tarafından işletmeye yatırılan her 1.- TL'nin dönem sonunda kaç TL'ye yükseldiğini ölçen bir orandır. Dolayısıyla kârla veya zararlarla doğrudan ilişkisi vardır. Yatırılan 1.-TL kurucu sermayesi (ödenmiş sermaye) olabileceği gibi, birikmiş kârların sermayeye ilave edilmiş olmasından da kaynaklanıyor olabilir. Bu rakama ayrıca kuruluştan sonraki faaliyetleri kapsamında kazandıkları halde işletmeden çekmedikleri tutarlar (yedekler - birikmiş kârlar) toplamı da dâhildir. Özsermaye; eğer işletmede yıl içinde sermaye artırımını yapılmamış ise dönembaşı ve dönem sonu özsermayelerinin toplamının ikiye bölünmesi ile bulunabilir. Özsermaye tutarı, eğer işletmede dönem içinde sermaye artırımını veya temettü dağıtımını yapılmış ise işletmede dönemin ağırlıklı ortalama sermayesidir. Dolayısıyla oran;

Özsermaye Kârlılığı = “ Dönem Net Kârı / Ortalama Ağırlıklı Özsermaye Tutarı”
yerine

Özsermaye Kârlılığı = “ Toplam Kapsamlı Kâr / Ortalama Ağırlıklı Özsermaye Tutarı”

şeklinde formüle edilecektir. Kanımızca doğru olan bu ikinci formüldür.

Burada tartışılan şey kâr rakamının dönem net kârı mı, yoksa toplam kapsamlı kâr mı olması gerektiğidir. Eğer olaya uzun vadeli bakılıyor ise ve kârın geniş anlamda standartlara uygun şekilde algılanması kabul edilirse kâr rakamının toplam kapsamlı kâr olması gerekir.

5.3. Aktifler Üzerinden Kârlılık Analizleri

Bu oran işletmede yatırılan her bir TL'nin kendi finansmanını sağlayan fonlara bedel ödemedi kaç TL kazandığını ölçmek üzere geliştirilmiş bir orandır. Oranın payında yer alan kâr rakamı içinde finansman maliyetinin ve vergi giderinin bulunmaması gerekir. Çünkü burada aranan şey eğer aktifler kendilerinin finansman şekline bağımsız getiri elde ediyorlarsa ki, zaten böyledir, bu getiri oranının ne olduğudur. Bir işletmenin yarattığı katma değerden ortağın kâr payı, devletin vergi, kredi verenlerin alacağı faiz ödemesi olmasa yatırılan varlığın dönem sonunda ne kadar arttığı araştırılır. Böylece, farklı finansman ve vergi rejimlerine sahip işletmeler arasında verimlilik açısından karşılaştırma yapma olanağına kavuşulur. Kullanılan kaynakların ne derece ekonomik kullanıldığı ölçülmüş olur ki, bu nedenle bu orana ekonomik rantabilite adı da verilmektedir (Karapınar ve Zaif 2013, 258). Özellikle farklı sahiplik ve finansman yapısına sahip işletmelerin birbirileri ile verimlilik açısından karşılaştırılmasında en iyi sonuçları veren bir orandır.

Burada geniş bir bakış açısına sahip olunmalı, duran varlıkların veya finansal varlıkların ekonomik olarak artan değerleri de kâra katılmalıdır. Yani kapsamlı kâr üzerinden gidilmelidir. Böylece oranı şu şekilde yazmak gerekmektedir.

***Aktiflerin Kârlılığı (Getirisi) = (Toplam Kapsamlı Kâr+Finansman Giderleri + Kâr Vergileri)/
Ortalama Aktif Tutarı***

Bunlar diğer kapsamlı gelir bilgisi nedeniyle analizlerde yapılacak değişikliğe örnek olarak verilmiştir. Özellikle son iki oranın daha da çeşitlenmesi yapılabilir.

6. TÜRKİYE VE DİĞER BAZI ÜLKELERDE UYGULAMA SONUÇLARI

Daha önce belirtildiği gibi diğer kapsamlı gelirler, bir zorunlu tablo olarak, 2009 yılından beri ülkemizde SPK gözetimine tabi şirketlerde, 2011 yılından beride bağımsız denetime tabi büyük şirketlerde (KAYİK'ler) zorunlu olarak kullanılmaktadır. Amacı ise belirtilmeye çalışıldığı gibi dönemde elde edilen ve performansa dâhil edilen gelir ve gider unsurlarını daha farklı ve geniş bir bakış açısı ile raporlamaktır. Ancak yaptığımız gözlemlere göre, bu tabloyu işletmelerimiz ve

muhasebecilerimiz yeteri kadar tanımamakta, düzenlenmesinde de işletmelerini denetleyen bağımsız denetim kurumlarından yardım almaktadırlar. İşletme yöneticileri tarafından ise bu tablo hiç sorgulanmamaktadır¹⁶.

Sigorta ve reasürans şirketleri için “Finansal Tabloların Sunumu Hakkındaki Tebliğ” Hazine Müsteşarlığı tarafından 18 Nisan 2008 tarih 26851 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır ve bu tarihten sonra herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bu finansal tablolar içinde “Diğer Kapsamlı Gelir” tablosu yer almamaktadır. Ancak burada belirlenen bilanço formatının özkaynaklar bölümünde diğer kapsamlı gelir unsurlarına ilişkin üç kalem bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi çalışanlara sağlanan faydalar kapsamında kıdem tazminatı ve kullanılmayan izin karşılıklarına ilişkin “Aktüer Kazanç ve Kayıplar” ve ikincisi ise “Finansal Varlıklar Değerlemesi” rakamına ilişkindir. Bunların ikisi de kâr yedekleri bölümünün içinde yer almaktadır. Diğer kapsamlı gelir rakamlarına ve tablolarına yer verilmemektedir. Diğer taraftan sermaye yedekleri içinde “Yabancı Para Çevrim Farkları” yer almaktadır. Sonuç olarak sigorta ve reasürans şirketlerinin finansal raporlamasında standartlara ve işin ruhuna uygun bir sunum bulunmamaktadır.

Finansal sektörün başka bir grubu olan gayrimenkul yatırım ortaklıklarının halka açık olanlarının finansal tabloları da bu amaçla gözden geçirilmiştir. Bu sektörde maddi duran varlıkların yeniden değerlendirilmesi ve uzun vadeli finansal yatırımlar nedeniyle yüksek rakamlara ulaşılacağı beklentisiyle inceleme yapılmıştır. Ancak bu grupta yeniden değerlendirilme artışına hiç rastlanmamıştır. Ancak bir işletmede finansal varlıkların değer artışı nedeniyle yüksek bir tutara ulaşılmıştır. Bu işletmede bu kalem nedeniyle pay başına kazancın % 36’dan % 57’ye yükseldiği görülmektedir. Bu tablolarda en fazla tekrarlayan kalem çalışanlara sağlanan faydalar kapsamında doğan aktüer kazanç ve kayıplardır.

Diğer kapsamlı gelir tablosunun en fazla etkili olduğu sektör için finansal sektör olduğu belirtilmektedir (DIY Investor 2019). Türkiye’de bankalarımızın halka açık olmayanlarda dâhil olmak üzere hepsinin denetimden geçmiş finansal raporları dönemler itibarıyla Türkiye Bankalar Birliğinin web sayfalarında yayınlanmaktadır. Bankalarımızın 2019 yılı finansal tabloları arasında kâr veya zarar tablosundan ayrı bir tablo olarak düzenlenen diğer kapsamlı gelir tabloları banka gruplarına göre incelenmiştir.

¹⁶ Bu tamamen yazarın 1995 yılından beri fiilen içinde bulunduğu bağımsız denetim görevi kapsamındaki gözlemlerine dayanmaktadır.

Üç kamu bankasının 2018 ve 2019 yılları dönem kâr /zararı ile diğer kapsamlı gelirleri Ek 2.1 Tablo 4 ve Ek 2.2’de Tablo 5’de yer almaktadır. Yine Ek 2.3 Tablo 6’da bunların dışında kalan mevduat toplamaya yetkili özel sektör bankalarımızın 2019 yılı diğer kapsamlı gelir tablosu yer almaktadır. Tablolarda da görüldüğü üzere aşağıdaki hususlar dikkati çekmektedir.

- a) Toplam kapsamlı kâr ile dönem kârı arasında çok büyük farklar doğmaktadır. Kamu sermayeli bankalarımızda değişim oranı oldukça yüksektir. Eğer dönem kâr zararını temel kabul edersek, diğer kapsamlı gelir nedeniyle Halk Bankasının kârı 2018’de %21,8 2019’da % 89 oranında yükselmektedir. Buna paralel olarak pay başına kazanç ve öz sermaye üzerinden kazanç oranları da otomatik olarak aynı oranlarda yükselmektedir. Değişimler küçümsenecek oranda değildir.
- b) Vakıflar Bankası’nda da durum farklı değildir. Farklılaşma oranları diğer iki bankadan daha küçük olmasına rağmen kârlılık oranları dikkat çeken oranlarda değişmektedir (% 8 ve % 56).
- c) Ziraat Bankasında ise 2018 yılında diğer kapsamlı gelir artış olarak değil, azalış olarak sonuç doğurmaktadır. Dönem Kârına göre % 43 oranında azalma meydana getirmektedir. Ancak 2019 yılında ise en yüksek oranına sahip olmaktadır. Bu yıl kâr diğer kapsamlı gelir ile birlikte hemen hemen bir kat daha artmaktadır. Bu değişimler açısından bakıldığında diğer kapsamlı gelir beklenenden çok farklı değişimler meydana getirmektedir.
- d) Bu üç bankayı topluca alır ve bir banka kabul edersek değişim yüzdesi 2019 yılında + % 85’e denk gelmektedir ki, bu oldukça düşündürücüdür. 2018 yılında ise % 17 ile daha düşüktür.
- e) Özel sermayeli mevduat bankalarımıza baktığımızda da kamu bankalarımızdaki gibi genel eğilim devam etmektedir. Kâr üzerinde - % 92,67 den + % 241’e yükselen oranlarda değişim yaşanmaktadır. Ancak bu banka grubunu tek bir banka kabul edersek değişim yüzdesi % 20,9 olarak hesaplanmaktadır. Bu da küçümsenecek bir oran değildir. Bu bankalar açısından da diğer kârlılık oranları otomatik olarak artmaktadır.
- f) Her iki banka grubu birleştirilerek bakıldığında 26.715.303.- TL olan toplam dönem kârı rakamı diğer kapsamlı gelirler katıldığında 39.077.254.- TL ye yükselmektedir ki, değişim oranı % 46 dır.
- g) Diğer kapsamlı gelirin toplam kapsamlı kârı bu oranlarda değiştirmesinin sonucunda da doğal olarak hisse başına kâr ve özsermaye kârlılık oranları ve aktif getirileri önemli ölçülerde değişmektedir. Bu durumu ilgili tabloların altında görmek olanaklıdır.
- h) Kamu sermayeli bankalarımız olsun, özel sektör sermayeli bankalarımız olsun tabloda diğer kapsamlı gelir altında raporlanan kalemler arasında büyüklük açısından birinci sırada “Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıkların Değerleme ve/veya Sınıflandırma Gelirleri/Giderleri” kalemi dikkat çekmektedir. Ancak, bütün

bankalarımızda tekrarlanma sıklığı olarak “Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazanç ve Kayıpları “ kalemi dikkati çekmektedir. Özel sermayeli bankalarımızda da yine aynı eğilim görülmektedir.

- i) Diğer kapsamlı gelir tablosunda yer alan kalemler arasında “Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacaklar” diğerine (yeniden sınıflandırılmayacaklara) göre daha ağırlıkta görülmektedir. Yabancı sermayeli bankalarımız bu çalışmada kapsam dışı bırakılmış olmakla birlikte onlarda da aynı eğilimin söz konusu olduğu tarafımızdan görülmüştür.

Bu veriler Türkiye Bankalar Birliğinin (TBB) web sitesinden alınmıştır. Burada tüm bankalarımızın finansal tablolarına ulaşmak mümkündür (TBB 2020). TBB'nin web sitesinde bankalarımızın durumunu daha iyi yansıtabilmek için ayrıca bazı oran analizleri de yapılmaktadır ki böylece bankalarımızın finansal durumu daha ayrıntılı yansıtılmaya çalışılmaktadır. Fakat, bu sitede diğer kapsamlı gelir tablosundaki bilgileri kullanan, bu rakamlarında dikkate alındığı bir yorum veya görüşe hiç rastlanmamaktadır. Adeta bu tablolar hiç yokmuş gibi davranılmaktadır.

Yine TCMB tarafından belirli bir büyüklüğü aşan bankalardan üçer aylık dönemlerde döviz pozisyonlarının takibi için istenen Sistematik Risk Veri Takip Sistemi raporu içinde talep edilen bilgiler arasında diğer kapsamlı gelirler ile ilgili herhangi bir veri istenmediği gibi düzenlenen kâr ve zarar tablosunun ekinde de bu tablo talep edilmemektedir.

Bankalarımızın kredi kullanan müşterilerinden her yıl haziran ayı sonuna kadar istenen mali tablolar ve bunlardan türetilmiş oranlarda diğer kapsamlı gelir ile ilgili bir bilgi talebi bulunmamaktadır. Keza finansal yatırımcılara hizmet veren birçok aracı kurum ve portföy yönetim şirketleri tarafından şirketlerimizin finansal raporları ve seçilmiş oranları yatırımcılara bilgi amaçlı yayınlanmaktadır¹⁷. Onlar tarafından da diğer kapsamlı gelirler tablosu hiç yayınlanmadığı gibi yapılan analizlerde de hiç dikkate alınmamaktadır.

Aracı kurumlar ile ilgili yapılan ve üç yılı kapsayan bir çalışmada da (Çetinoğlu ve Tutkavul 2013, 163);

- 2008 yılında toplam kapsamlı kâr, dönem kârının %46'sı oranındadır. Yani %54 oranında düşüktür.
- 2009 yılında toplam kapsamlı kar, karından % 17,9 oranında yüksektir.
- 2010 yılında toplam kapsamlı kar, dönem karından % 14,8 oranında yüksektir.

¹⁷Bunlardan bir tanesine aşağıdaki linkten ulaşılabilir.

http://rapor.isyatirim.com.tr/2_20180716142520412_1.pdf Erişim: Tarihi: 28.08.2020

Zülch ve Höltken tarafından 2015'te yapılan çalışmada, 2015 yılından geriye doğru dört yıllık bir dönemde 160 büyük Alman şirketi incelenmiş ve diğer kapsamlı gelirlerin toplam kapsamlı kârın % 20'sine baliğ olduğu görülmüştür. Almanya'da DAX ve MDAX endeksinde yer alan işletmelerde bu rakamın % 30 ile % 40 arasında değiştiği görülmüştür. Bu işletmelerde yabancı para çevrim farkları ile çalışanlara sağlanan fayda yeniden ölçüm kazanç ve kayıplarının en yoğun kullanılan ve en yüksek tutarlara sahip olan kalemler olarak kendini gösterdiği tespit edilmiştir (Zülch ve Höltken 2015).

Yine Almanya'da Sellhorn, Hahn ve Müller (2011) tarafından yapılan 2009-2010 yıllarını kapsayan bir çalışmada toplam kapsamlı kâr içinde diğer kapsamlı gelirlerin payı % 25, diğer kapsamlı gelirlerin içinde kâr veya zararda yeniden sınıflandırılacak gelir ve giderlerin payı ise % 76,2 olarak bulunmuştur. Yine bu çalışmada tüm şirketlerde yabancı para çevrim farkları ve aktüer kazanç ve kayıplara rastlanmış, ancak maddi/maddi olmayan duran varlıklar yeniden değerlendirme fonuna hiç rastlanmamıştır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

IASB muhasebe standartlarını devamlı güncellemekte ve böylece finansal tabloları değerlendirecek paydaşlara daha fazla ihtiyaca uygun bilgi verecek şekilde getirmek için FASB ile birlikte çaba harcamaktadır. Bu çabaların bir sonucu da "Diğer Kapsamlı Gelir" adıyla bir tablonun esaslarını belirleme ve uygulamaya geçirilmesidir. Şimdilerde ise mevcut IAS 1'de yer alan mevcut kâr veya zarar tablosu ile ilgili eleştirileri de dikkate alarak, "Temel Sunum ve Açıklamalar" Standardını geliştirme çabalarına devam etmektedir.

Bu yeni standart ile kârın kaynaklarının belirlenmesi için yapılacak çalışmalar, daha da kolaylaşmakta, daha somut ve kuramsal olarak daha iyi açıklanabilir bir şekilde getirilmektedir. Yeni standardın uygulamaya girmesinin büyük bir memnuniyet yaratacağı düşünülmektedir. Ancak, yaklaşık 12 yıldır kullanımda olan diğer kapsamlı gelir tablosu konusunda henüz beklenen sonuçlar alınmış görülmemektedir. Standart koyucular bu tablonun yararlılığına inanmış olacaktırlar ki, bu düzenlemeyi yapmış bulunmaktadırlar. Yapılan ekonometrik çalışmalarda bu tablonun kullanımına ve paydaşları tarafından olumlu değerlendirildiğine ilişkin bulgular kadar aksi görüşte olanlarda bulunmaktadır. Bazı çalışmaların önemli bir kısmı bu bilgilerin açıklanmasını borsa katılımcılarının olumlu fiyatladığını göstermesine rağmen, olumsuz olmasa bile kâr veya zarar tablosundan üstünlüğüne dair yeterli kanıt da bulunmamaktadır. Bunun nedeni çoğunlukla, bu gelir ve giderlerin gelecekte de oluşacağına dair mevcut olan şüpheler kadar, tutarların çok oynak (değişken) olması ile açıklanmaktadır.

Gerçekten de bankalarımız üzerinde yapılan analizde bu durum açıkça görülmektedir. Diğeryandan, ülkemizde diğer sektörlerde de aynı oransal büyüklüğe ve oynaklığa rastlanmaktadır. Dönemkâr veya zararı ile birlikte diğer kapsamlı gelirleri de kapsayan toplam kapsamlı kâr veya zarar çok farklılaşabilmektedir. Diğer kapsamlı gelirler bankalarımızın bazılarında toplam kâr veya zararın % 97'sine kadar çıkabilmekte ve neredeyse toplam kârın yarısına yaklaşmaktadır. İstisnai de olsa dönem

kârının % 241,2¹⁸ oranına ulaşabildiği de görülebilmektedir. Yurt dışı işletmelerde de yaklaşık bu ortalamalara rastlamaktadır. Ancak şunu da burada bir kez daha vurgulamak gerekmektedir ki, bu değişimler işletmenin tüm yaşam boyunca elde ettiği kar veya zarar rakamını değiştirecek bir fark değildir. Uzun dönemde ulaşılabilecek toplam kar değişmeyecektir. Değişim dönemler arasında değerlendirme farklarından meydana gelmektedir.

Elde edilen tüm bu sonuçlar diğer kapsamlı gelirlerin, tam aksine çok önemsenerek bir bilgi niteliği taşıdığını göstermektedir. Bu nedenle, finansal analizlerde şüphesiz ki ikisinin (dönem net kâr veya zararı ile toplam kapsamlı kâr veya zarar) birden göz önünde bulundurulması, diğer kapsamlı gelirlerinde analizlere katılması gerekli olduğunu düşünmekteyiz. Öncelikli kâr olarak bu rakamın mı, yoksa dönem kâr veya zararı rakamının mı alınacağı konusunun tartışmaya açılması ve akademik dünyanın da buna katkısını beklemekteyiz. Oysa ülkemizde bazı sektörlerde diğer kapsamlı gelir tablosunun kullanımının henüz oturmadığını ve standartlara uygun olmayan uygulamaların olduğunu (sigorta sektörü), bazı sektörlerde standartlara uygun düzenlene dahi bu sektörlerin gözlemcileri veya mesleki teşkilatları tarafından bile benimsenmediği ve analizlere alınmadığı (TBB, bankaların müşteri kredi değerliliği analizi, TCMB) görülmektedir. Bazı sektörlerde düzenlenen diğer kapsamlı gelirler tablosunun standartlara uygun olmadığı veya özenli düzenlenmediği (aracı kurumların çoğunda aktüer kazanç kayıplara ilişkin bilgi bulunmaması nedeniyle) gözlemlenmektedir. Yine muhasebe yazınında yapılan finansal analiz örneklerinde de bu tür bilgilerin dikkate alınarak analizler geliştirildiğine tanık olunmamaktadır.

Ülkemizde özellikle halka açılma veya özkaynakların düşük olduğu dönemlerde, maddi duran varlıkların yeniden değerlemesinin yaptırılması ve diğer kapsamlı gelirlere alınması suretiyle özkaynakların güçlendirildiğini, hatta borsaya açılacak kadar yeterli özsermayesi olmayan işletmelerin böylece borsaya açıldığını gözlemledik. Bu durum işletmeyi süsleme değil, gizli yedeklerin açığa çıkarılarak gerçeğe uygun sunum durumuna biraz daha yakın raporlamanın resmidir. Bu durum diğer kapsamlı gelir unsurlarının kayıt altına alınmasının faydalarına bir örnektir. Ancak, Almanya'da en ünlü borsa endekslerinde yer alan şirketlerde maddi ve maddi olmayan duran varlıkların yeniden değerlendirme değer artışına rastlanmaması da oldukça düşündürücüdür.

Biz bu çalışmamızda diğer kapsamlı gelirin niteliği ve dönem kârına etkilerini incelerken kârın kaynaklarına yönelik analizlerle birleştirilerek örnekleme çalıştık. Kârın kaynaklarına yönelik analizler yönetimin geçmişteki başarısını ölçmeye çalışmak kadar, işletmenin gelecekteki başarısını

¹⁸Ek 2.3'te Turkish Bank 2019 örneğinde görüldüğü gibi.

öngörmeye yönelik olarak yapılan bir analizdir. Bu analizlerde özellikle gelecekteki kârlara temel olacak mevcut kârın içinden çekirdek nitelikteki ana faaliyetler kârını ölçebilmek için mevcut veya şu anda IAS 1'e göre düzenlenen finansal tablolarda özellikle sürekliliği olmayan kâr veya zarar unsurlarının ayıklanması gerekmekte, yine finansal gelir giderler ile yatırım gelir ve giderlerinde bazı yeniden sınıflamalar gerekmektedir. Ancak, yeniden düzenlenmekte olan taslak kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunun bu analizlere çok daha uygun olduğu görülmektedir. Bu amaçla bu yeni standardın bir an önce uygulamaya girmesi en samimi beklentilerimiz arasındadır.

Kapsamlı gelir tablosu konusunda ekonometrik çalışmalar hem ülkemizde, hem yurt dışında azımsanmayacak kadar olmasına rağmen, bu tablonun kâr veya zarar tablosundan üstünlüğü ve daha fazla ihtiyaca uygun olduğu kesin olarak kanıtlanamamaktadır. Ancak, finansal tabloları düzenleyen ve bunları kullanan şirket yönetim organları, bankalar, diğer kredi kurumları ve diğer finansal analiz yapan ihtisas kurumları ile yüz yüze görüşmelerin yapıldığına ve onların görüşlerinin alındığına ilişkin çalışmalara hiç rastlamamış bulunmaktayız. Bu açığın bir an önce akademik kurumlar tarafından da yapılan çalışmalar ile kapatılması başta gelen beklentilerimiz arasındadır.

YAZARIN BEYANI

Bu çalışmada, Araştırma ve Yayın Etiğine uyulmuştur, çıkar çatışması bulunmamaktadır ve de finansal destek alınmamıştır.

AUTHOR'S DECLARATION

This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support.

KAYNAKÇA

- Antonakopoulos, N. 2010. "Erfolgsquellenanalysenach IFRS aufBasisdesGesamterfolgs (total comprehensiveincome)", KoR 2010, 121-129.
- Coenenberg A., Haller A. ve Schultze W. 2016, "Jahresabschlussund Jahresabschluss Analyse", 24. Auflage, Schaeffer-PoeschelVerlag, 1107-1117.
- Çetinoğlu T. ve Tutkavul, K. 2013. "Aracı Kurumlarda Kapsamlı Gelirin Raporlanması ve Faaliyet Sonuçlarına Etkisinin İncelenmesi", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 38, 143-170.
- Deloitte Touche Tohmatsu. 2020. "IFRS Fokussiert- IASB Veröffentlicht Entwurfeines Nachfolgestandardszu IAS 1.", 2. <https://www.iasplus.com/en/publications/germany/ifrs->

[fokussiert/2019/pfs](#)(Erişim Tarihi: 02.09.2020)

Demir, V., Ertuğrul M. ve Gür Ece. 2016. “Değer İlişkisi Üzerine Uluslararası Yayınlar”, Mali Çözüm Dergisi, İstanbul SMMMO Yayını, 13-31.

DIY Investor, Waswiraus Gesamtergebnisrechnungbzw Other Comphersive Incomelernen können. www.diyinvestor.de/was-wir-aus-gesamtergebnisrechnung-bzw-other-comprehensive-incom-lernen-koennen (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

Erhan, D.E. 2019. “Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları ve BİST 100’de Yer Alan Firmalarda Raporlanan Diğer Kapsamlı Gelir Unsurlarının Değerlendirilmesi”, Muhasebe ve Denetime Bakış, 37-60.

Gökgöz A. 2013. “Diğer Kapsamlı Gelirler ve Muhasebesi”, Muhasebe-Finansman Dergisi, 23-38.

Günther R. 2015. “Value-Relavance of Other Comprehensiev Income under IFRS”, Yayınlanmış Doktora Tezi, Difo-DruckGmbH, Bamberg.

Gürkan, S. 2015. “Kapsamlı Gelirin Belirlenmesi, Raporlanması ve İşletmenin Piyasa Değeri ile İlişkinin Analizi: Borsa İstanbul’da İşlem Gören Şirketler Üzerine Bir Uygulama”, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Hametner, E. 2018. Status Queder Konzeptionellen Fundierungdes Other Compherensive Income, Johannes Kepler Üniversitaet-Linz, Master Tezi.

IFRS, IASB,- International Accounting Standards Board, 2019. General Presentation undDiscloruses, IllustrativeExamples, ED/2019/7) <https://cdn.ifrs.org/-/media/project/primary-financial-statements/exposure-draft/ed-illustrative-examples-general-presentation-disclosures.pdf>

IFRS, IASB,- International Accounting Standards Board. 2019. General Presentation undDiscloruses, Exposure Draft ED/2019/7 <https://cdn.ifrs.org/-/media/project/primary-financial-statements/exposure-draft/ed-general-presentation-disclosures.pdf>

İş Yatırım. 2020. http://rapor.isyatirim.com.tr/2_20180716142520412_1.pdf (Erişim Tarihi: 28.08.2020).

Kaplanoğlu, E. 2014. “TMS-TFRS Çerçevesinde Diğer Kapsamlı Gelirler ve Muhasebe Uygulamaları”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 63, 75-94.

Karapınar, A. ve Zaif, F. 2013. Finansal Analiz, 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

KGK, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 27.10.2018 Tarih ve 30578 Sayılı Resmi Gazete.

KGK, IAS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu, 24.05.2018 Tarih ve 30430 Sayılı Resmi Gazete.

KGK, IFRS 9 Finansal Araçlar, 15.01.2019 Tarih ve 30656 Sayılı Resmi Gazete.

- KGK, IFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Varlıklar, 16.03.2006 Tarih ve 26110 Sayılı Resmi Gazete.
- Kleinau, L. 2010. Abkehr von Clean Surplus Accounting in der Internationalen Rechnungslegung, GRÜN.
- Oğuz, M. ve Hüseyin, A. 2016. “Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları ve Muhasebeleştirilmesi”, Balıkesir Üniversitesi S.B.E. Dergisi, 19(86-1), 465-500.
- Rezai, A.Z. 2014. “Diğer Kapsamlı Kâr ve Zararlar Tablosu’nun Niteliği ve Kullanımının BİST’te İşlem Gören Şirketlerde Üzerinde Değerlemesi”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Sarıoğlu, K. ve Türel, A. 2012. “Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına Göre Kapsamlı Gelir (Kâr Tablosu: Kullanılan Dil Üzerine Eleştiri ve Sunum Şekli Tercihleri Üzerine Bir Araştırma”, Vergi Sorunları Dergisi, 290, 82-94.
- Sellhorn, T., Hahn, S. ve Maximilian Andre, M. 2011. Zur Darstellung des Other Comprehensive Income nach ISA, Wirtschaftsprüfung, 1013-1016.
- Sultanoğlu, B. 2020. “Finansal Raporlamada Daha İyi İletişim”, Muhasebe ve Denetim Bakış, 231.
- Zülch, H. ve Höltken, M. 2015. Das other comprehensive income. Eine viel fachunbeachtete und wenig ver gleichbare Grosse auf dem deutschen Kapitalmarkt, Topthema im Oktober 2015, in Kapitalmarktforschung, <https://kapitalmarkt-forschung-info/> (Erişim Tarihi: 28.09.2020).

Ek 1

Tablo 3: Diğer Kapsamlı Gelir ve Giderleri Faaliyet Fonksiyonlarına Dağıtım Özel Çalışma

Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu		
DÖ NEM KARI (ZARARI)		
DIĞER KAPSAMLI GELİRLER		
Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacaklar		
Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlara Yatırımlardan Kaynaklanan Kazançlar (Kayıplar)		Finansman
Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları)		İşletme
Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları)		İşletme
Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları (Kayıpları)		İşletme
Kredi Riskindeki Değişikliğe Bağlı Olarak Finansal Yükümlülüğün Gerçeğe Uygun Değerindeki Değişiklikler		-
Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlara Yapılan Yatırımlara İlişkin Finansal Riskten Korunma Kazançları (Kayıpları)		Finansman
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Diğer Kapsamlı Gelirinden Kar veya Zararda Sınıflandırılmayacak Paylar		
Ana Faaliyetle Bütünleşmiş İştirakler ve İş Ortaklıkları		İşletme
Ana Faaliyetle Bütünleşmemiş İştirakler ve İş Ortaklıkları		Yatırım
Yabancı Para Çevrim Farkları (Konsolidasyonda Ortaya Çıkan)		-
Diğer Kar veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları		Dağıtım/İşletme
Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler		Dağıtım
Kar veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılacaklar		
Yabancı Para Çevrim Farkları (Konsolidasyonda Ortaya Çıkan)		Dağıtım
Satılmaya Hazır Finansal Varlıkların Yeniden Değerleme ve/veya Sınıflandırma Kazançları (Kayıpları)		Finansman
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklara İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir (Gider)		Finansman
Nakit Akış Riskinden Korunmaya İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir (Gider)		Finansman
Yurtdışındaki İşletmeye İlişkin Net Yatırım Riskinden Korunma ile İlgili Diğer Kapsamlı Gelir (Gider)		Finansman
Opsiyonların Zaman Değerindeki Değişikliklere İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir (Gider)		Finansman İşletme
Forward Sözleşmesinin Forward Bileşeninin Değerindeki Değişikliklere İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir (Gider)		Finansman İşletme
Yabancı Para Alım Satım Marjlarındaki Değişikliklere İlişkin Diğer Kapsamlı Gelir (Gider)		Finansman
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Diğer Kapsamlı Gelirinden Kar veya Zararda Sınıflandırılacak Paylar		İşletmeFinansman
Diğer Kar veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları		Dağıtım
Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler		Dağıtım

Tablo 4: Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarımızın Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu 2019

Ek 2

2019	Halk Bankası		Vakıflar Bank		Ziraat Bankası		Konsolide	
	Bin TL	%	Bin TL	%	Bin TL	%	Bin TL	%
KAMU SERMAYELİ BANKALARIMIZ								
DIĞER KAPSAMLI GELİRLER								
	1.720.309	100	2.802.291	100	6.186.888	100	10.709.488	100
I. DÖNEM KAR ZARARI	1.537.936	89,40	1.586.028	56,60	6.022.966	97,35	9.146.930	85,41
II. DIĞER KAPSAMLI GELİRLER	1.124.541	65,37	696.431	24,85	-49.055	-0,79	1.771.917	16,55
2.1. Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacaklar	44.359	2,58	8.430	0,30	-223.184	-3,61	-170.395	-1,59
2.1.1. Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları/Azalışları	-86.753	-5,04	-94.260	-3,36	-30.066	-0,49	-211.079	-1,97
2.1.3.Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları/Kayıpları	1.154.020	67,08	735.027	26,23	166.260	2,69	2.055.307	19,19
2.1.4. Diğer Kâr veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları	12.915	0,75	47.234	1,69	37.935	0,61	98.084	0,92
2.1.5. Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler	413.395	24,03	889.597	31,75	6.072.021	98,14	7.375.013	68,86
2.2. Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacaklar	-4.392	-0,26	0	0,00	0	0,00	-4.392	-0,04
2.2.1. Yabancı Para Çevirim Farkları	475.357	27,63	1.113.111	39,72	7.784.642	125,82	9.373.110	87,52
2.2.2. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıkların Değerleme ve/veya Sınıflandırma Gelirleri/Giderleri	-57.570	-3,35	-223.514	-7,98	-1.712.621	-27,68	-1.993.705	-18,62
2.2.6.Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler	3.258.245	189,40	4.388.319	156,60	12.209.854	197,35	19.856.418	185,41
III. TOPLAM KAPSAMLI GELİR (I+II)	Artış	89%	Artış	56%	Artış	97%	Artış	85%
Ödenmiş Sermaye	1.250.000		2.500.000		6.100.000		9.850.000	
Ortalama Öz Sermaye	30.608.780		30.688.823		63.732.968		125.030.571	
Ödenmiş Sermaye Üzerinden (1 TL hisse başına kar)								
Dönem Kar Zararı esas alınarak	137%		63%		101,4%		108%	
Kapsamlı Gelir Esas Alınarak	260%		175,53%		200,0%		202%	
Ortalama Öz Sermaye üzerinden								
Dönem Kar Zarar esas alınarak	5,62%		9,13%		9,70%		8,57%	
Kapsamlı Gelir Esas Alınarak	10,64%		14,29%		19,16%		15,88%	

Tablo 5: Kamu Sermayeli Mevduat Bankalarımızın Diğer Kapsamlı Gelirler Tablosu 2018								Ek 2.2	
KAMU SERMAYELİ BANKALARIMIZ									
DiĞER KAPSAMLI GELİRLER									
2018									
	Halk Bankası		Vakıflar Bankası		Ziraat Bankası		Konsolide		
	Bin TL	%	Bin TL	%	Bin TL	%	Bin TL	%	
I. DÖNEM KARIZARARI	2.521.795	100	4.154.322	100	7.860.938	100	14.537.055	100	
II. DiĞER KAPSAMLI GELİRLER	549.856	21,80	361.334	8,70	-3.385.555	-43,07	-2.474.365	-17,02	
2.1. Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacaklar	106.500	4,22	465.694	11,21	1.796.306	22,85	2.368.500	16,29	
2.1.1. Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları/Azalışları	57.207	2,27	189.679	4,57	-107.965	-1,37	138.921	0,96	
2.1.3. Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları/Kayıpları	24.758	0,98	-13.236	-0,32	74.380	0,95	85.902	0,59	
2.1.4. Diğer Kâr / Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları	35.207	1,40	356.838	8,59	2.235.617	28,44	2.627.662	18,08	
2.1.5. Kâr / Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler	-10.672	-0,42	-67.587	-1,63	-405.726	-5,16	-483.985	-3,33	
2.2. Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacaklar	443.356	17,58	-104.360	-2,51	-5.181.861	-65,92	-4.842.865	-33,31	
2.2.1. Yabancı Para Çevirim Farkları	-54.085	-2,14	0	0,00	0	0,00	-54.085	-0,37	
2.2.2. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıkların Değerleme v	595.796	23,63	-131.303	-3,16	-6.321.870	-80,42	-5.857.377	-40,29	
2.2.6. Kâr / Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler	-98.355	-3,90	26.943	0,65	1.140.009	14,50	1.068.597	7,35	
III. TOPLAM KAPSAMLI GELİR (I+II)	3.071.651	121,80	4.515.656	108,70	4.575.383	58,20	12.162.690	83,67	
	Artış	21,80%	Artış	8%	Azalış	-43,07%	Azalış	-17,02%	
Ödenmiş Sermaye	1.250.000		2.500.000		6.100.000		9.850.000		
Ortalama Öz Sermaye	27.551.004		26.169.883		54.966.251		108.687.138		
Ödenmiş Sermaye Üzerinden (1 TL başına kar)									
Kar Zarar esas alınarak	201,70%		166,17%		128,87%		147,58%		
Kapsamlı Gelir Esas Alınarak	245,73%		180,62%		75,01%		123,48%		
Ortalama Öz Sermaye üzerinden									
Kar Zarar esas alınarak	9,15%		15,87%		14,30%		13,38%		
Kapsamlı Gelir Esas Alınarak	11,16%		17,25%		8,32%		11,19%		

Hasan KAVAL
Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi 2021, 23(3), 397-436

Tablo : 6

EK 2.3

ÖZEL SERMAYELİ MEVDUAT BANKALARIMIZ																				
Diğer Kapsamlı Gelir																				
2019																				
	Adabank	Akbank	%	Anadolu	%	Fibabank	%	Şekerbank	%	Turkish	%	Ekonomi	%	İş Bankası	%	Yapı Kredi	%	Konsolide	%	
I DÖNEM KARI/ZARARI	4.355	100	5.352.339	100,00	386.527	100,00	212.044	100,00	-684.082	-100,00	986	100,00	1.070.354	100,00	6.067.587	100,00	3.600.060	100,00	16.005.815	100
II DİĞER KAPSAMLI GELİRLER	0	2.309.000	43,14	68.316	17,67	40.312	19,01	31.577	4,62	2.378	241,20	-991.941	-92,67	3.174.046	52,31	-1.418.667	-39,41	3.215.021	20,09	
2.1. Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacaklar	0	-69.531	-1,30	17.578	4,55	-2.034	-0,96	20.043	2,93	2.250	228,22	11.567	1,08	80.237	1,32	-24.660	-0,68	35.450	0,22	
2.1.1. Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları/Azalışları	0	0	0,00	18.319	4,74	0	0,00	19.379	2,83	0	0,00			-19.137	-0,32	14.291	0,40	32.852	0,21	
2.1.2. Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları/Azalışları	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00			0	0,00	0	0,00	0	0,00	
2.1.3. Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları/Kayıpları	0	-89.142	-1,67	-2.491	-0,64	-2.542	-1,20	5.675	0,83	-422	-42,78	10.775	1,01	-73.864	-1,22	-66.003	-1,83	-218.014	-1,36	
2.1.4. Diğer Kâr veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları	0	0	0,00	3.953	1,02	0	0,00	0	0,00	3.307	335,40	3.061	0,29	156.552	2,58	13.925	0,39	180.798	1,13	
2.1.5. Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler	0	19.611	0,37	-2.203	-0,57	508	0,24	-5.011	-0,73	-635	-64,40	-2.269	-0,21	16.686	0,28	13.127	0,36	39.814	0,25	
2.2. Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacaklar	0	2.378.531	44,44	50.738	13,13	42.346	19,97	11.534	1,69	128	12,98	-1.003.508	-93,75	3.093.809	50,99	-1.394.007	-38,72	3.179.571	19,87	
2.2.1. Yabancı Para Çevirim Farkları	0	453.906	8,48	57.790	14,95	0	0,00	0	0,00	0	0,00			220.557	3,64	425.259	11,81	1.157.512	7,23	
2.2.2. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıkların Değerleme ve/veya Sınıflandırma Gelirleri/Giderleri	0	3.987.740	74,50	48.699	12,60	52.393	24,71	14.418	2,11	164	16,63	201.250	18,80	2.771.653	45,68	2.052.651	57,02	9.128.968	57,04	
2.2.3. Nakit Akış Riskinden Korunma Gelirleri/Giderleri	0	-1.321.392	-24,69	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-1.463.373	-136,72	0	0,00	-4.110.380	-114,18	-6.895.145	-43,08	
2.2.4. Yurtdışındaki İşletmeye İlişkin Yatırım Riskinden Korunma Gelirleri/Giderleri	0	-198.880	-3,72	-55.801	-14,44	0	0,00	0	0,00	0	0,00			0	0,00	-274.663	-7,63	-529.264	-3,31	
2.2.5. Diğer Kâr veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00			665.823	10,97	0	0,00	665.823	4,16	
2.2.6. Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler	0	-542.843	-10,14	50	0,01	-10.047	-4,74	-2.884	-0,42	-36	-3,65	258.615	24,16	-564.224	-9,30	513.126	14,25	-348.243	-2,18	
III TOPLAM KAPSAMLI GELİR (I+II)	4.355	100	7.661.339	143,14	454.843	117,67	252.356	119,01	-652.505	-95,38	3.364	341,20	78.413	7,33	9.241.633	152,31	2.181.393	60,59	19.220.836	120,09
Değişim Oranı			43,14%		17,67%		19,01%		-4,62%		241,20%		-92,67%		52,31%		-39,41%		20,90%	